

תדש תשע
TIŠRI
CHEŠVAN
רוש חודש
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

1. září 2009 se na svou čtyřdenní pouť vydala souprava deseti historických vagonů, tažená parními lokomotivami Zelený Anton a Albatros – „Winton Train“. (K článku na str. 3, foto Karel Cudlín.)

NOVOROČNÍ BLAHOPŘÁNÍ FEDERACI ŽO V ČR

Vážený pane předsedo,
dovolte mi popřát Vám vše dobré k blížícímu se vysokému svátku Roš Hašana. Svátek Roš Hašana je pro židovskou obec jedním z nejvýznamnějších svátků v roce. Symbolizuje nejen nový začátek, ale také poskytuje prostor pro reflexi nad již uplynulým rokem a událostmi, které přinesl. Přeji Vám, aby pro Vás nový rok přinesl pozitivní výsledky Vaší práce.

Jan Fischer
předseda vlády České republiky

VZPOMÍNKA NA ZAHÁJENÍ TRANSPORTŮ

Terezínská iniciativa zve k účasti na pietní vzpomínce věnované 68. výročí zahájení deportací českých Židů do Terezína. Vzpomínat budeme 15. října v 15 hodin v sále Domova sociální péče na Hagiboru. *ti*

NISKO – 70. VÝROČÍ

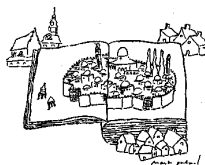
Ve čtvrtek 15. 10. 2009 od 13.00 hodin bude v nádražním prostoru Ostrava-Přívoz odhalen památník k 70. výročí prvního transportu Židů do Niska nad Sanem. Od 14.00 hodin se uskuteční pietní vzpomínka na oběti holocaustu v parku Milady Horákové u stávajícího památníku. Modlitbu pronese vrchní zemský pražský rabín Efraim Sidon. Od 16.00 hodin proběhne v Domě kultury města Ostravy program související s tímto smutným výročím.

GHETTO RENTE

Po zdlouhavých jednáních došlo k průlomu ve věci německých důchodů za práci vězňů v nacistických pracovních táborech a ghettech, tzv. Ghetto-Rente. Počátkem září rozhodl německý Důchodový úřad v Landshutu, že budou přiznány i žadatelům z České republiky. To bylo doposud odmítáno s tím, že tomu brání úprava peněžních dávek podle československého zákona č. 255/1946 Sb. Po několikaleťových jednáních mezi českými a německými ministerstvy sociálních věcí a správ důchodového zabezpečení obou zemí, zejména ale pak po precedenčním červnovém rozsudku německého Spolkového sociálního soudu, tak budou tyto důchody přiznávány. Ke změně německého postoje došlo po mnoha urgencích a intervencích na různých politických úrovních, v nichž se angažovali mnozí jednotlivci a instituce, včetně FŽO. Velmi aktivní roli zde sehrála i skupina bývalých vězňů z terezínského skupiny Barackenbau-Wulkow, které se podařilo na celou problematiku upozornit i kancelářku Angelu Merkelovou.

Prevažná většina žádostí již byla podána v loňském roce či dříve, a to za aktivní asistence o. p. s. Živá paměť, která i nadále zajišťuje podporu a poradenství žadatelů v komunikaci s německou stranou. Bližší informace je možno získat po telefonické či e-mailové dohodě u Marie Janouškové, e-mail: janouskova@zivapamet.cz, tel. 224 872 750. *fžo*

AKTUALITY

CENTRUM MALACH

Centrum Malach se nachází v knihovně Matematicko-fyzikální fakulty UK a jeho cílem je zpřístupnit rozsáhlý audiovizuální archiv nahrávek výpovědí svědků holocaustu, které shromáždili pracovníci nadace Survivors of the Shoah Visual History Foundation (VHF), původně založené Stevenem Spielbergem. Archiv obsahuje přes 116 000 hodin digitalizovaných rozhovorů s 52 000 lidmi z celého světa, a to ve 32 jazycích. V současné době ho spravuje Institut Shoah Foundation na Univerzitě Jižní Kalifornie (USC). Archiv je opatřen minutovým indexem, umožňujícím poměrně precizní vyhledávání pomocí systému klíčových slov. (Více informací v češtině včetně ukázkové školní hodiny, naleznete na <http://college.usc.edu/vhi/czech/>.) V Centru Malach mají zájemci z České republiky k dispozici kompletní obsah archivu, s důrazem na interview v češtině. (Další přístupová místa k archívu existují v Evropě pouze v Berlíně a v Budapešti.)

Máte-li zájem o návštěvu centra, kontaktujte nás na adrese drahokoupil@knih.mff.cuni.cz. Děkujeme a těšíme se na vás.

Jitka Drahokoupilová
koordinátorka Centra Malach

ULPAN IVRIT

Od letošního roku funguje škola výuky moderní hebrejštiny jako nezávislá nezisková organizace, která stejně jako v minulosti pořádá kurzy moderní hebrejštiny pro širokou veřejnost.

Klade důraz na komunikaci v živém jazyce, tak jak se jím hovoří v dnešním Izraeli. Při výuce používají lektori moderní a interaktivní metody.

Pokud byste měli zájem oživit své znalosti hebrejštiny, nebo se začít tento zajímavý jazyk učit, navštivte stránky www.ulpan.cz, kde najdete všechny potřebné informace a brzy i mnohem více.

Budeme rádi, když nám zachováte přízeň a těšíme se v budoucnu na viděnou.

Za Ulpan o.s. *Zora Jerby*, ředitelka,
a *Lenka Bukovská*, zástupkyně ředitelky

ŽIDOVSKÉ KAMARÁDKY VE SVĚTĚ

Když jsem v roce 1995 přijala pozvání na kongres ICJW do Amsterdamu, netušila jsem, jaké možnosti vzniknou. V pravidelných intervalech, pokaždé jinde ve světě, sjíždějí se členky Mezinárodní rady židovských žen na setkávání.

Naposledy jsme se sjely letos na jaře v Jeruzalémě k tématu, které mne zvláště potěšilo, totiž „čas a prostor v pojetí judaismu“. Přednášky byly fundované, objevené, zajímavé; v závěru konference se slova ujaly delegátky s novým tématem – návrhem na kolektivní výchovu dětí do tří let – a poté radostnou atmosféru dychtivého objevování vystřídala prudká polemika z české strany. Takové bývají naše schůzky: učíme se rozumět tomu, jak přemýšleli naši předkové i naši současníci, sdělujeme si zprávy z dneška i včerejška, kamarádíme se, hádáme se... Naše hádky jsou upřímné, ale nikoli vražedné; nevedou k nepřátelství, ale chtějí porozumět. Mám ta setkávání ráda, ten pocit nevyssloveného spolunáležení, bezpečí a objevování.

Příště se takto sejdem v Praze, o prvním listopadovém víkendu. V sobotu 7. listopadu večer pořádáme setkání hostů se členkami a členy naší komunity, v neděli 8. listopadu dopoledne je pak rokování delegátek z Evropy. Zveme další zájemkyně! Máme zájem o nové členky. Prosím, pohleďte laskavě na www.icjw.org a pro další informace se, prosíme, ozvěte na icjw.prague@gmail.com.

Až dosud jsme o osudy české sekce pečovaly ve dvojici spolu s Evou Duškovou, v posledních dvou letech se účastí a práce ochotně a efektivně ujaly Verona Miletinová a Alis Grunfeld-Veselá. S radostí uvítáme další!

ICJW letos slaví své šedesáté narozeniny. Je na čase uvést do této společnosti generaci vnuček (či možná pravnučky?).

Těším se velmi na toto generační střídání.

Helena Klímová (t. č. prabába)

OBSAH

Vlak zpožděný o sedmdesát let 3
Sidry na tento měsíc 4–5
Kantor zpívá k Hospodinu, rozhovor s dirigentem Ellim Jaffem 6–7
Židé v Bolívii 8–9
Výstřížek z Rudého práva 9
Sto padesát let od narození Šoloma Alejchema 10–11, 15
Arnošt Goldflam: Tak to bylo... 12–13
Z Příbora do Vídně rodný dům a muzeum
Sigmunda Freuda 14–15
Pražské setkání rabínů 16–17
Děti z fotografie na Slovensku 17
Už nikdy Osvětim ...a další události 18
Izrael: Nový rok a nová lovice 19
Kalendárium 20
Medaile jako hold 20
Kulturní pořady 21
Zprávy z obcí a ze světa 23–24

Tu historii dnes zná skoro každý – koncem 30. let se v Praze souhrou náhod ocitl tehdy mladý londýnský bankovní úředník Nicholas Winton. Původně měl namířeno do Švýcarska na lyže, ale změnil plány a přijel do Československa. Winton si ihned uvědomil, v jaké politické situaci se tehdy země ocitla a také to, že zde v bezprostředním ohrožení žije skupina lidí, kteří potřebují co nejrychlejší pomoc. Byli to Židé. Rozhodl se tedy, že musí okamžitě něco podniknout. Po návratu domů začal obcházet britské úřady, ale nijak zvlášť nepochodil. Koneckonců drtívala většina států, včetně Británie, se na konferenci v Evianu o několik měsíců dříve shodla na tom, že kvůli tomu, že jsou Židé v Německu a dalších evropských zemích vystaveni nacistické šikaně, nebude měnit svou imigrační politiku. Nakonec se Wintonovi podařilo přesvědčit královské úřady, aby svolily s alespoň dočasnou repatriací několika stovek židovských dětí z Československa. Nastala další fáze organizace záchranné mise, obnášející další obíhání všemožných úřadů, tentokrát v Praze, a přesvědčování úředníků všemi možnými prostředky, ale i nestandardními postupy, které byly často dosti rizikové. Na konci však byla povolena pro 669 dětí, které se po železnici postupně dostaly do bezpečí svých britských náhradních rodin. Jak kruté muselo být rozhodování rodičů, zda své děti poslat do neznáma. A jak tragický fakt, že většina z dětí se s rodiči již nikdy neshledala. Nicholas Winton měl v plánu vypravit ještě několik takovýchto vlaků. Poté, co 1. září 1939 vypukla 2. světová válka, se však veškeré cestování zastavilo. A právě onoho 1. září měl vyjet vlak s největším počtem dětí, mělo jich být 250. Žádné z nich se ale už do bezpečí nedostalo a většina zahynula v koncentračních táborech.

ČTYŘI DNY WINTON TRAIN

Ten vlak ale nakonec přeje jen z pražského Wilsonova nádraží vyjel. Jen měl sedmdesát let zpoždění. 1. září 2009 se na svou čtyřdenní pouť vydala souprava deseti historických vagonů, tažená dvěma parními lokomotivami, „Zeleným Antonem“ a „Albatrosem“. Ty v Německu a Holandsku vystřídaly dobové stroje z roku 1939 a 1940, v Británii pak funkční replika slavné lokomotivy Tornádo. Na prvním nástupišti pražského Hlavního nádraží se toho rána opět shromáždil dav, tentokrát ale v povznesené a téměř sváteční náladě. Šlo se tu i o několik politiků, předseda Se-

nátu Přemysl Sobotka, ministr zahraničí Jan Kohout, ministr pro evropské záležitosti Štefan Füle, ministr dopravy Gustáv Slamečka a další. V nezvyklé úloze výpravčího se ocitl senátor Karel Schwarzenberg, který projekt od začátku podpořoval, hlavně v době, kdy byl ministrem zahraničí. Ještě před odjezdem vlaku – který vyjel skutečně na minutu přesně v 9.01 – byla odhalena bronzová Wintonova socha od britské sochařky Flor Kenton-

VLAK ZPOŽDĚNÝ O SEDMDESÁT LET

vé. A kdo byli cestující? Po nelehkém vybírání (zájem o cestu byl obrovský) se nakonec ve vlaku sešlo dvaadvacet tzv. Wintonových dětí, tedy těch, kterým se před 70 lety ještě podařilo zavčas odjet. Dnes žijí v České republice, Izraeli, Velké Británii, Austrálii a Kanadě. Doprovozovalo je 64 jejich potomků, resp. potomků dalších zachráněných dětí. Odhaduje se, že díky činu Nicholase Wintona dnes žije po světě kolem 5000 lidí, včetně druhé a třetí generace. Často je citován v této souvislosti Talmud – kdo zachrání jeden život, zachrání celý svět. Ve vlaku cestovala i Wintonova dcera Barbara s rodinou a vítězové studentských soutěží, kteří se do projektu už loni zapojili tím, že ztvárnili výtvarně či literárně příběhy, inspirované – stejně jako tento – dobrem. Bylo tu i pár novinářů a také moderátor Jan Kraus, který při této příležitosti natočil speciální díl svého pořadu *Uvolněte se, prosím*.

Cesta kopírovala stejnou trasu jako před sedmdesátí lety: Praha – Norimberk – Kolín nad Rýnem – Hoek van Holland – Harwich – Londýn. Na každé z těchto zastávek čekalo na vlak slavnostní uvítání s doprovodným programem. Na 10. nástupišti Liverpool Street Station dorazil vlak v pátek 4. září před polednem místního času. K cestujícím se tu připojili i další představitelé českého kulturního a politického života, v čele s předsedou Poslanecké sněmovny Miloslavem Vlčkem. Ti absolvovali cestu letecky.

Na Liverpoolském nádraží se pak všichni objímali s dojatým Nicholasem Wintonem, který v květnu oslavil neuvěřitelné sté narozeniny. Nicky – jak mu říkají všichni ti, kteří s ním přišli do bližšího kontaktu – tyhle akce moc rád nemá, cítí se pořád trochu nespůj a při každé příležitosti svůj čin, který mnozí označují jako hrdinský, shazuje. Díky několika filmům Mateje Mináče, které si získaly popularitu u nás i v zahraničí, se ostatně ví, že Nicky o tom nikdy nikomu ne-

řekl. Až někdy koncem 80. let jeho manželka Greta při náhodném úklidu půdy našla dokumenty týkající se dětských vlakových transportů, spojila se s historičkou Elisabeth Maxwellovou a společně zorganizovaly setkání Wintona se zachráněnými dětmi v jedné z „reality show“ BBC. Od té doby přitahuje pozornost médií a veřejnosti po celém světě. Nicholas Winton, který byl za své další skutky (létal u RAF a po válce se velmi angažoval v péči o staré lidi) povýšen britskou královnou do šlechtického stavu, obdržel – také díky iniciati-

vě FŽO – v roce 1998 z rukou prezidenta Václava Havla Řád T. G. Masaryka. V České republice je nesmírně populární, dokonce po něm byla pojmenována škola v Kunžaku. Nicky tam vloni, ve svých devětadevadesáti, odletěl na slavnostní ceremoniál helikoptérou (ke stým narozeninám si prý přál dostat seskok padákem). Vznikla také petice, v níž studenti českých škol a mnoho dalších institucí, organizací a jednotlivců navrhuje sira Nicholase Wintona jako kandidáta Nobelovy ceny.

VĚC NADČASOVÁ

Cesta historického vlaku skončila úspěšně. Vyvrcholil tak téměř dvouletý projekt, u jehož zrodu stál ředitel odboru komunikace Českých drah Zbyněk Honys. Ten spolu s dalšími nadšenci založil obecně prospěšnou společnost Winton Train, která se stala hlavním hybatelem projektu. Čtyřdenní jízdou však pro ni akce zdaleka nekončí. Ne náhodou nesl celý projekt podtitul „Inspirace dobrem“. To je věc nadčasová a je třeba ji neustále připomínat. Winton Train proto počítá s tím, že studentské soutěže budou dále pokračovat. Již v příštím roce budou opět moci mladí lidé do pětadvaceti let vytvořit další podoby příběhů, o nichž si myslí, že jsou hodny následování. Pokud vydrží elán a (v době ekonomické krize) finanční prostředky, bude možné připomínat si hrdinský čin Nicholase Wintona každoročně.

TOMÁŠ KRAUS

BEREŠIT (1M 1, 1–6,8)

„A viděl Bůh světlo, že jest dobré, a oddělil Bůh světlo od tmy.“ (1M 1,4)

Existuje staré jidiš vyprávění, které hraničí s černým humorem. Je o člověku, který dal krejčímu kus látky z nejlepší kašmírové vlny na klasický trojdílný oblek. Uplynuly týdny, pak dva měsíce, půl roku. Zákazník nakonec ztratil trpělivost a vypravil se do krejčovské dílny. „Všemohoucímu trvalo jen šest dní, aby stvořil celý svět, proč musím já čekat na oblek půl roku?!“ Moudrý řemeslník se usmál: „Jenže já, na rozdíl od toho zmetku, co stvořil Hospodin, vám dám dokonale ušitý oblek!“

Pravda je taková, že se nám náš svět zdá nespravedlivý a nedokonalý jako místo, v němž jsou spravedliví často trestáni a bídáci odměňováni; jako svět, v němž je světlo a dobro, ale také spousta zla a temnoty: „Já, který tvořím světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin činím to všechno“ (Izajáš, 45,7).

Podle Talmudu „neexistuje smrt bez hříchu a neexistuje utrpení bez viny“, tedy spravedlivý, který trpí, nemůže být tak úplně spravedlivý, a zlosyn, kterému se daří, nemůže být tak úplně špatný (B. T. Berachot 7a). Současně v něm ale nalezneme i opačný názor, že „odplata za naplňování příkazů se nedostane na tomto světě“ (B. T. Kidušin 39b), teprve ve světě budoucím, ve věčném světě duší jsou spravedliví plně odměněni a špatní potrestáni.

Zřejmě nejotevřenější vyjádření tohoto názoru je zaznamenáno jménem učence Ravy ze 3. století, mudrce, jehož názory jsou obvykle v souladu s normativním židovským zákonem: „Náš život, naše děti a naše obživa se nerozhodují podle našich zásluh, ale spíše podle štěstí (*mazala*).“ A Talmud dále vypočítává nevysvětlitelné rozdíly mezi životy Raby a rava Chisdy, dvou rovnocenně spravedlivých učenců: rav Chisda se dožil dvaadvadesáti let, Raba jen čtyřicet, v rodině rava Chisdy se slavilo šedesát sňatků v roce, zatímco u Raby se ročně truchlilo na šedesát pohřbů. V domácnosti rabiho Chisdy krmili psy nejvoňavějším chlebem, u Raby dávali psům jen ten nejhrubší, a ani ten někdy nebyl k máni“ (B. T. Moed katan 28b). Štěstí, či *mazala*, znamená, že náš osud je pouhá loterie, nezávislá na naší vůli či snaze.

Talmud (B. T. Roš hašana 16b) mluví o „třech knihách“, které se otevírají na Roš hašana: v první jsou ti naprosto spr-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

vedliví, kteří jsou okamžitě zapsáni a zapečetěni pro život, ve druhé zcela bídní, kteří jsou rázem odepsáni a zapečetěni pro smrt, a ve třetí lidé, kteří nejsou jednoznačně dobří ani špatní a jejichž skutky

Marc Chagall, *Stvoření*. Ilustrace k Bibli, 1960.

(spravedlivé i zlé) budou během deseti dnů pokání zváženy, a poté se rozhodne o jejich osudu. Jenže komentář Tosafot i slavný Gaon z Vilna tvrdí, že tato část Talmudu se netýká našeho pozemského života, ale života budoucího, věčného světa duší.

Teologický základ pro toto vše dává rav Chajim Vital, jeden z nejvýznamnějších kabalistů v Safedu v 16. století. Učí, že Bůh je Bohem svrchanou láskou, takže musí mít „toho druhého“, jemuž tuto lásku dává. Ten „druhý“ musí mít svůj prostor, musí být nadán svobodnou volbou, svobodou, aby mohl dělat věci, které by si možná Hospodin nepřál. Jinak by byl pouhou

loutkou – napodobeninou samotného Boha. Cena za takový svět je ovšem taková, že není nezbytně spravedlivý; nicméně Talmud poznamenává, že každý Roš chodeš (začátek nového měsíce) sám Všemohoucí přináší oběť za hříchy, za to, že stvořil tak obtížný svět (B. T. Šavuot 9a).

Ale jsou-li taková pravidla hry, kde se v ní nachází Hospodin? Jedna odpověď na tuto otázku vyplývá z našeho oddílu *Berešit*: Hospodina lze nalézt v rámci každého člověka, v rámci nesmazatelné části, již Bůh naplnil každou lidskou bytostí. „A utvořil Hospodin Bůh člověka z prachu země a vdechl do nosu jeho dech života a stal se člověk bytostí živou“ (1M 2,7). Jak praví svatá kniha *Zohar* a první kapitola knihy *Tanja*, „všichni ti, kdo vydechují, vydechují ze samotné své podstaty“. Takže věčný Bůh v nás, nezničitelný jako On sám, nás pozvedá na úroveň Božích partnerů. Obdarovává nás schopností milovat a tvořit, zajišťuje nám posmrtný život, kdy se věčná duše vrací k Bohu, který nám ji předtím daroval. Dává nám lidem odpovědnost za dokončení neúplného světa, za zdokonalení nedokonalého.

Hospodin vstoupil do našeho světa a daroval nám Tóru – formuli, podle níž lze tento svět zdokonalit. Hospodin také „vstupuje“ tím, že čas od času vykoná zázrak nebo odpoví na modlitbu, ale je na nás, abychom ho hledali, abychom pěstovali duši v nás, aby byla schopna zachytit všudypřítomné Boží vzkazy, včetně dokonalé sněhové vločky či dětského smíchu.

LECH LECHA (1M 12,1–17,27)

„I řekl Hospodin Abramovi: odebeř se ze země své, z rodiště svého a z domu otce svého do země, kterou ti ukážu... A učiním tebe národem velkým a pozehnám ti a zvelebím jméno tvé, a staň se požehnáním.“ (1M 12,1–3)

Co byl úplně první příkaz, který dostal Abraham, první Žid? Jistě, vyplývá z prostého čtení uvedeného citátu, ale co ta slova přesně znamenají? Je jasné, že Boží prohlášení je víc než jen příkaz; je to břímě, prohlášení poslání, volání po národu.

V minulosti jsem vždycky vnímal Hospodinova první slova k prvnímu Hebrejci jako příkaz „odebeř se“ do Izraele, udělej alija. Je jisté, že takový výklad stále platí, protože koneckonců žádný verš nelze oddělit od jasného smyslu slov v něm obsažených a jeho kontextu. Obojí tu je zřetelné: Abram odchází z Ur kasdim, aby začal nový život v Izraeli.

Ale Hospodin chce od Abrama mnohem víc než jen změnu adresy. Příkaz opustit

rodnou zemi a otcovský dům „k sobě, pro sebe“ (v hebrejštině *lecha*) znamená naložit na sebe břímě neohrožené nezávislosti, vyjádřit svou osobní a národní jedinečnost. V těchto slovech lze vytušit Bileámovu pozdější charakteristiku židovského lidu jako „národa, jenž samojedině sídlí a mezi národy nebude se počítati“ (4M 23,9) i midrašickou interpretaci biblického jména Hebrejec (Ivri), jež značilo, že „Abram stál na jedné straně světa (*ever*) a všichni ostatní na té druhé“.

Abraham odhalil nové pojetí Boha, jež se radikálně odlišovalo od bohů pohanského světa, do něhož se narodil. Boha jako čistého ducha bez jakéhokoli tělesného tvaru či prostoru, Boha bezpodmínečné lásky, jenž nicméně vyžaduje etické a morální chování, Boha, který stvořil člověka ke svému obrazu, tak aby svůj život neustále řídil a vytvářel podle jeho vlastností.

Hospodin chápal, že jestliže má tento svět trvat, jestliže se má rozvíjet a nikoli usilovat o sebezničení, musí se myšlenka monoteismu rozšířit po celém světě. Abraham se musí oddělit od své země, rodiště a rodiny, aby se stal požehnáním pro celý svět.

Prostřednictvím Abrahamova učení došlo skutečně k proměně světové civilizace a Bible pronikla do všech koutů zeměkoule.

Jaké jsou přesně myšlenky judaismu, které změnily svět? Věřím, že následujících sedm bodů může dodržovat úplně každý, bez ohledu na to, zda je, či není Žid.

1. Člověk je svobodná a zodpovědná bytost, stvořená k obrazu Božímu.
2. *Cedaka*: povinnost dělit se s méně majetnými.
3. Šabat a šabatický rok, které jsou dobou odpočinku od fyzické práce a časem pro rodinný život, pro obec, studium a duchovní život.
4. Svoboda: východ z Egypta a zákaz totalitářských a zotročujících režimů, důraz na základní lidskou svobodu.
5. *Cherut* a *aharjut*: svoboda musí být spojena s odpovědností. Osvobození musí doprovázet etické a morální učení, po odchodu z egyptského otroctví následovalo Desatero příkázání.
6. Bůh v člověku, Bůh ve světě: duše a duchovní život spjaté s rodinou, náležitým sexuálním chováním, smysluplnými oslavami historických výročí, ročních proměn a událostí životního cyklu.
7. Pokání, mír a vykoupění: optimistická víra v lidskou schopnost proměny, sebezdokonalování a vykoupění světa.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – říjen 2009

Staronová synagoga

2. 10. pátek	předvečer Sukot a začátek šabatu	18.21 hodin
3. 10. sobota	ŠABAT SUKOT 1. DEN SUKOT mincha	17.50 hodin
	konec šabatu	19.24 hodin
4. 10. neděle	2. DEN SUKOT mincha	18.25 hodin
	konec svátku	19.22 hodin
9. 10. pátek	HOŠANA RABA začátek šabatu	18.06 hodin
10. 10. sobota	ŠABAT ŠMINI ACERET MAZKIR KOHELET	11.00 hodin
	mincha	17.40 hodin
	konec šabatu	19.09 hodin
11. 10. neděle	SIMCHAT TORA konec svátku	19.07 hodin
16. 10. pátek	začátek šabatu	17.51 hodin
17. 10. sobota	BEREŠIT 1M 1,1–6,8 hf: 1S 20,18–42	
	mincha	17.30 hodin
	konec šabatu	18.55 hodin
23. 10. pátek	začátek šabatu	17.37 hodin
24. 10. sobota	NOACH 1M 6,9–11,32 hf: Iz 54,1–55,5	
	mincha	17.15 hodin
	konec šabatu	18.42 hodin
30. 10. pátek	začátek šabatu	16.24 hodin
31. 10. sobota	LECH LECHA 1M 12,1–17,27 hf: Iz 40,27–41,16	
	mincha	16.00 hodin
	konec šabatu	17.30 hodin

V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.

Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.

Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

2. 10. pátek	předvečer Sukot	18.00 hodin
3. 10. sobota	1. DEN SUKOT	ráno 9.00 hodin večer 19.00 hodin
4. 10. neděle	2. DEN SUKOT	ráno 9.00 hodin
9. 10. pátek	předvečer Šmini aceret	17.45 hodin
10. 10. sobota	ŠMINI ACERET MAZKIR	ráno 9.00 hodin 11.00 hodin večer 18.50 hodin
11. 10. neděle	SIMCHAT TORA	ráno 9.00 hodin

Začátky bohoslužeb o sobotách jsou v 9 hodin.

V pátek večer se zde, mimo uvedené dny, bohoslužby nekonají.

Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2)

V pátek 2. října od 18 hodin kabalat šabat a přivítání svátku Sukot.

V pátek 9. října kabalat šabat s mládežnickou skupinou z londýnské Northwood and Pinner Liberal Synagogue a rabínem Hillelem Athias-Roblesem.

Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.

V pátek 30. října se bohoslužba v Bejt Simcha nekoná, místo toho vás zveme na kabalat šabat a večeri s rabínem Kučerou v restauraci Mánes.

KANTOR ZPÍVÁ K HOSPODINU

Rozhovor se skladatelem a dirigentem Ellim Jaffem

Hudební skladatel a dirigent ELLI JAFFE se narodil roku 1953 v Jeruzalémě. Vystudoval ješivu a poté Hudební akademii v Jeruzalémě. Koncertuje s Jeruzalémským symfonickým orchestrem, Izraelským filharmonickým orchestrem a Izraelským komorním orchestrem, řídí také sbor Velké jeruzalémské synagogy. Skládá a aranžuje liturgickou hudbu a vyučuje mladé kantory – založil školu kantorského zpěvu v Petach Tikva. Často vystupuje v zahraničí, mj. v České republice. Napsal knihu o aškenázkém modlitebním ritu (je doprovázena patnáctidílným CD kompletem). V Praze uvedl v rámci Svatováclavských slavností ve světové premiéře svou skladbu ke 400. výročí úmrtí rabiho Löwa Ner micva. Při této příležitosti jsme ho požádali o rozhovor.

Pane Jaffe, řekl byste pár slov o svém dětství, o své rodině?

Tatínek se narodil v Manchesteru a jeho rodiče pocházeli z východní Evropy, z Litvy, matka se narodila ve Varšavě ve vážené rodině Aronsonů. Obě rodiny byly hodně pobožné. Rodiče se seznámili v Izraeli a vzali se někdy v době, kdy byl vyhlášen Izraelský stát. Otec se v Izraeli stal známou veřejnou osobností a dal podnět ke stavbě Velké jeruzalémské synagogy a sídla vrchního rabinátu. V podstatě organizačně řídil stavební práce a staral se o stavbu dalších padesáti synagog v zemi. Jmenoval se Moše Jaffe.

Studoval jste v Jeruzalémě a v Londýně. Jak na studia vzpomínáte, kdo vás nejvíce ovlivnil?

V Jeruzalémě jsem studoval na Hudební akademii na Hebrejské univerzitě. Poté jsem absolvoval roční postgraduální studium v londýnské Královské hudební akademii. Měl jsem štěstí na učitele: mistrovské lekce vedli Leonard Bernstein a Igor Markevič, oba ohromné, výjimečné osobnosti, geniální skladatelé a dirigenti. Byli ale také hodně přísní, hlavně Markevič. Ale nejlepší a nejobětavější učitel, kterého jsem kdy poznal, byl izraelský profesor Mendi Rodan původem z Rumunska, který nedávno zemřel.

Jeruzalémská škola mi dala spoustu znalostí a umu, měli jsme tam krásné časy. Totéž bylo v Londýně, kde studentům dávají hodně prostoru, já jsem si mohl sám organizovat koncerty a dirigoval jsem třeba Mahlerovy symfonie, které vyžadují mnohačlenné orchestry.

Jak se v Izraeli projevuje příliv hudebníků z různých zemí?

Izrael je země plná hudebních talentů, a vždycky byla. V hudební akademii

Elli Jaffe. Foto archiv.

i v dirigentství nejprve udávala tón německá škola, později se začali prosazovat také Američané a hudebníci narození už v Izraeli, je tu samozřejmě spousta ruských hudebníků, odchovanců ruské hudební školy. Občas pořádám koncerty, ve kterých účinkují jako sólisté studenti, a musím říct, že jejich úroveň je vždycky vysoká, bez ohledu na to, odkud přicházejí. Různost přístupů a vlivů jeruzalémskou akademii rozhodně obohatily a v současné době patří ke světovým špičkám.

Řekl byste pár slov o izraelských orchestrech?

Co se vážné hudby týče, jsme na Blízkém východě poměrně opuštěný, izolovaný ostrov. Ačkoli v některých sousedních zemích, v Egyptě či v Sýrii, orchestry mají, takovou pozornost a péči jako u nás jim nevěnují. Máme Izraelský symfonický orchestr a Jeruzalémskou symfonii, Rišon leCijon symfonický orchestr. Ty mají skutečně světovou pověst. Pak tu je řada vynikajících komorních orchestrů.

Vedete také sbor Velké jeruzalémské synagogy.

Jak už jsem řekl, o to, že synagoga vznikla, se hodně přičinil můj otec, takže tuhle práci vnímám jako vzpomínku na tátu. Lidé, co zpívají ve sboru, nejsou profesionálové, zkoušejí a koncertují mimo svou práci, dělají to z lásky a to zase ovlivňuje, jak zpívají. Myslím, že jsou výborní. Každý šábes máme synagogu úplně plnou. Vejde se do ní přes dva tisíce lidí. A to už je něco! Chodí sem i lidé, kteří nejsou Židé, aby si poslechli hudbu, někteří tak úplně poprvé zažijí židovskou bohoslužbu. Měli jsme návštěvníky z Berlínského filharmonického orchestru, z milánské La Scaly. Koncertujeme i s orchestry, byli jsme v Salcburku, v Sydney, v Manchesteru a samozřejmě v Praze.

Vyučujete mladé kantory. Jak se tato výuka liší od běžného učení zpěvu?

Založil jsem školu kantorského zpěvu, protože jsem měl pocit, že bylo načase dát tomuto zpěvu jeho místo. Nesmíme zapomenout, že Židé hudbu, která doprovází svaté texty, poprvé použili. Poprvé použili hudbu jako cestu k uctívání Hospodina, posvětili ji. Naši moudří učí, že se nemůžeme modlit bez melodie, hudba hrála velkou roli

v učení Gaona z Vilna i pražského Maharala. Hudba je součástí bohoslužby, je to vlastně nejvyšší hudební projev, protože je spojena s modlitbou k Bohu. Když čteme z Tóry, když se modlíme, náš projev má určitou melodii, intonaci, rytmus. Ačkoli čtení či modlitba možná vypadá jako improvizace, má přísný řád, a čím víc odchylek se dělá, tím pečlivěji se musí hlídat, aby se řád dodržoval, aby se správně intonovalo, aby se zřetelně vyslovovala všechna slova.

V židovské liturgii lze vysledovat rozdíly mezi západní a východní Evropou: zatímco v té západní to byla klasičtější záležitost, školenější, hudebně ukázněnější, ve východní je citovější, spontánnější, volnější. Je to asi způsobeno i vlivem Orientu, arabských zemí, protože když Židé odcházeli z míst, v nichž byla rozšířena orientální kultura, jako bylo Španělsko nebo Turecko, usazovali se mj. ve východní Evropě, v Polsku. Svým žákům kladu vždycky na srdce: čím spontánněji modlitba zní, tím bedlivěji se musíme hlídat.

Co musí mít dobrý kantor kromě hudebních předpokladů?

Ty jsou samozřejmé. Ale kantor musí hluboce rozumět melodické linii modliteb a jejich slovům. Nejen je znát, musí jim dobře rozumět! Tahle kombinace je základ. Kantor zpívá k Hospodinu, to není žádný operní pěvec. Musí mít skutečně hluboké povědomí o tom, co zpívá, jinak je to ploché, bezduché. Čím více textu rozumí, tím je to lepší kantor, a nemusí mít nijak skvělý hlas. Někdo se kantorem stává, někdo se jím narodí. Význam skladby vždycky vyjadřujeme svou interpretací, ale u kantorů to je opravdu zásadní.

Znal jste vrchního kantora Staronové synagogy, pana Feuerlichta?

Samozřejmě. Jeho synovec je mým sousem v Jeruzalémě, ale poprvé jsme se setkali tady v Praze, když jsme byli u pana Feuerlichta. Znal jsem ho a měl jsem ho moc rád, protože to byl nádherný člověk a kantor, byl to rozený kantor. Udržel v době totality komunitu, byl to on, kdo měl tehdy šem od golema.

Jak se vyvíjí židovská liturgická hudba?

Novými skladbami. Já se snažím o něco, pro co máme hebrejské rčení „nalévat staré víno do nové nádoby“. Musíme ctít tradici, ale snažit se ji nějak osvěžit. Ve skladbách používám orientální či chasidské písně, orientální melodie, moderní rytmickou techniku. Je ovšem důležité pamatovat na kořeny téhle hudby, což se ale týká veškeré hudby. Ať diriguji třeba Schönberga či Ebena, jde o to respektovat hudební jazyk a řád, který se vyvíjel od Bacha, Mozarta, Mahlera či Dvořáka. Tyhle skladby nevznikly samy od sebe, na něco navazují. V liturgické hudbě musí být snaha o zachování tradice ještě přísnější. Když si ji lidé jdou poslechnout, podvědomě čekají, že to bude i hudba, na kterou jsou zvyklí se modlit. Současně mám pocit, že liturgická hudba pomáhá bořit zábrany mezi lidmi, kteří jsou pobožní, a těmi, kdo nejsou. Alespoň tak bych si to přál.

Řekl byste něco o skladbě *Ner micva*, kterou jste v Praze uvedl ve světové premiéře?

Traduje se, že v době, kdy se pražským Židům dařilo hodně špatně, Maharal se modlil k Všemohoucímu o pomoc. Ale ta pomoc spočívala v tom, že žádal, aby mu Hospodin seslal melodie, *nigunim*, kterými by své lidi posílil. Jednu z melodií, kterou mu Bůh seslal, se modlíme o Jom kipur. Takže jsem moc rád, že premiéra se konala právě v téhle době, během deseti dnů pokání mezi Novým rokem a Jom kipur.

O možnosti napsat skladbu k 400. výročí úmrtí rabiho Löwa jsem se dozvěděl před rokem a věděl jsem, že to bude těžký oříšek. Jen přečíst Maharalovy práce by zabralo léta a vyjádřit je pak hudbou by z Mahlerových symfonií udělalo hudební miniatury. Je to podle mého názoru neproveditelné. Proto jsem se rozhodl vybrat námět jedné jeho knihy. Jde o Danielův sen z Löwova spisu *Ner micva*, Světlo příkázání, který se jinak zabývá svátkem Chanuka. Daniel sní o čtyřech šelmách, které představují národy, jež budou vládnout nad světem, což jsem se pokusil vyjádřit v hudbě. Řeckou vládu jsem třeba pojal prostřednictvím řeckého tance, který zazní na začátku. Edom, tedy Řím, křesťanství, se ve skladbě objevuje jako motiv na *Dies irae* a použil jsem tu také melodii skladby *Crucifixus* jednoho skladatele z Maharalovy doby. Na závěr jsem vložil melodii modliteb *Šema Jisrael* a *Am Jisrael chaj*, jako vyjádření konečné vlády Boží.

Který konkrétní nápěv je připisován rabi Löwovi?

Je to *nigun* k *seder ha-avoda*, což je oddíl, který pronášíme na Jom kipur. Údajně je jeho nápěvů víc, ale nejsou přesně potvrzeny.

Mohl byste říct pár slov o svých dalších skladbách?

Skládám vokální práce: liturgické skladby pro kantora a sbor nebo jen pro sbor, aranžují liturgickou sborovou hudbu. Vytvořil jsem spoustu symfonických úprav pro kantora, sbor a orchestr a napsal jsem také spoustu skladeb, které jsou kombinací tradičního liturgického a současného stylu.

Napsal jsem symfonii pro velký orchestr a sólisty, která se jmenuje *Kadiš*, pak skladbu pro komorní orchestr a tenor na paměť našeho kosmonauta Ilana Ramona, který zahynul před šesti lety. V téhle skladbě používám i šofar. Nedávno jsem napsal houslový koncert, který jsem věnoval Idě Haendlové, vynikající houslistce původem z Chelmu.

Do Prahy jezdíte často, jak se vám tu líbí?

Praha je prochnutá hudbou, je to jedno z nejhudebnějších míst na světě. Mám to tu opravdu rád, rád tu diriguji, rád tu pracuji, mám rád Staronovou synagogu. Jsem členem pražské obce, právě dnes jsem zaplatil roční příspěvky. Ale diriguji i v jiných místech republiky, nejen v Praze. Těším se, že příští rok tu budu dirigovat mahlerovský festival.

Alice Marxová

NOVÉ KNIHY

Pavel Sládek

MALÁ ENCYKLOPEDIE RABÍNSKÉHO JUDAISMU

Text knížky vychází hlavně z primárních pramenů, ale i z nejnovější světové sekundární literatury. Obsahuje základní informace o rabínském judaismu mezi 2. a 18. stoletím o. l. v oblastech, jako jsou svátky, životní rituály, věroučné koncepty nebo liturgie. Autor se věnuje i problematice vnitřního uspořádání židovské obce a jejími vztahy s většinou společností.

Vydalo nakladatelství Libri v Praze roku 2008. 256 stran, 350 Kč.

Rudolf Roden

ČTVEREČEK RUMBY, VZPOMÍNKY, PŘÍBĚHY, ČRTY

Knihy je souborem příběhů, vzpomínek a esejistických črt, které čerpají z životních i profesních zkušeností autora, bývalého osvětivského vězně, po roce 1948 psychiatra v Kanadě (rozhovor s R. Rodenem viz Rch 6/2007).

Vydalo nakl. Prostor v Praze roku 2009. 139 stran, 250 Kč.

O. B. Kraus

OBCHODNÍK SE SNY

A JINÉ GALILEJSKÉ POVÍDKY

Povídky se odehrávají na severu Izraele v oblasti, jež bývala sídlem židovských mystiků (a kde se dle tradice zjeví Mesiáš). O. B. Kraus, česko-izraelský autor (1921–2000), známý svou prvotinou „Země bez Boha“, zachytil zvláštní atmosféru místa v příbězích zdejších vizionářů a podivínů, neobvyklých lidí s jedinečnými osudy.

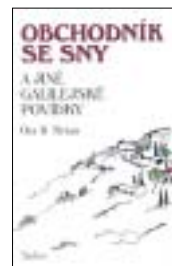
Vydalo nakl. Sefer v Praze roku 2009. 205 stran, 229 Kč.

Robert Chazan

ŽIDÉ STŘEDOVĚKÉHO ZÁPADNÍHO KŘESŤANSKÉHO SVĚTA 1000–1500

Autor se věnuje pětisetleté židovské zkušenosti napříč evropským kontinentem. Zabývá se nejen bohatým kulturním dědictvím Židů, jejich osudem, několika vlnami odporu proti nim, které vyvrcholily sérií vyhoštění z vyspělých západní oblastí Evropy, ale také důležitými aspekty každodenního života v Evropě této doby.

Z angličtiny přeložil Eduard Geissler. Vydalo nakl. Argo v Praze roku 2009. 310 stran, cena 448 Kč.

BOLÍVIE – LA PAZ

Kde všude žijí Židé

Návštěvníka přijíždějícího přes chudinské předměstí El Alto – více než 4000 metrů nad mořem – vítá socha Che Guevary z náhradních autodílů. Město La Paz – shora neviditelné pod hustou vrstvou smogu – je faktickou metropolí úchvatně krásné, ale chudé horské země, jež se před čtyřmi lety dala cestou „socialistické revo-

Minjan synagogy v La Paz.

lucé“. Je také centrem bolivijské židovské komunity s nejvýše umístěnou synagogou světa i lákadlem pro tisíce turistů z Izraele.

HLEDÁ SE RABÍN

Historicky prvními Židy doloženými na území dnešní Bolívie byli v 16. stol. *marraños* pracující ve stříbrných dolech v Potosí. Moderní židovská pospolitost vznikla v důsledku přistěhovalectví zejména z nacistického Německa a z Polska; roku 1933 žilo v zemi 30 židovských rodin, v 50. letech dosáhla komunita početního maxima asi 10 000 lidí. Po válce se zde usadili přeživší holocaustu včetně bojovníků z varšavského ghetta (židovská obec v La Paz má svou vlastní knihovnu hrdinů ghetta), ale i ti, kteří válku strávili v ghettu v Šanghaji a také několik Židů z českých zemí a ze Slovenska. Obdobně jako další země Latinské Ameriky si Bolívie vydobyla čestné místo v dějinách pomoci uprchlíkům před Hitlerovým režimem. Na druhé straně se i sem po válce uchýlilo nemálo bývalých nacistů: nejznámější je případ „lyonského řezníka“ Klause Barbieho, odpovědného za smrt asi 26 000 osob. (Barbie obdržel roku 1957 bolivijské občanství a žil pod falešným jménem v La Paz; roku 1983 byl vyhoštěn do Francie, kde byl odsouzen na doživotí a roku 1991 ve vězení zemřel.)

Gesto, jímž bylo lednové oznámení prezidenta Eva Moralese o přerušení diplo-

matických styků s Izraelem v reakci na operaci Lité olovo (tehdejší vrcholní představitel Izraele by se podle Moralese měli zodpovídat z genocidy před mezinárodním trestním soudem), nijak dramaticky neovlivnilo příliv izraelských turistů, kteří do Latinské Ameriky tradičně míří po ukončení vojenské služby. Podobně jako peruánské Cuzco, je i centrum La Paz plné hebrejských reklamních nápisů. Vzhledem k sociálnímu profilu izraelských hostů i malé velikosti bolivijské židovské komunity (asi 500 lidí, synagoga funguje kromě La Paz i v Cochabambě, třetí komunita v Bolívii existuje v Santa Cruz) nepřekvapí, že se nejedná o košer podniky. O stravování izraelských turistů podle rituálních předpisů se stará Chabad, na jehož sídlo ve věkem mírně za-

šlém hotelu Continental odkazují plakáty po celém středu města. Nutno dodat, že vztahy Chabadu s místní židovskou komunitou (Círculo Israelita de Bolivia) jsou velmi dobré – mladí chabadníci mj. posilují pondělní a čtvrteční minjany. Předsedou židovské obce v La Paz je známý gynekolog Ricardo Udler, který mj. pomohl přivést na svět první bolivijské dítě ze zku-

mavky. Při židovské komunitě působí spolky jako WIZO, Makabi či Chevra kadiša. V důsledku většinou ekonomicky motivované emigrace mladých do Severní Ameriky, do Izraele nebo Argentiny jde dnes o komunitu s vysokým věkovým průměrem; ubývá i žáků ve škole (Colegio Boliviano Israelita) v centru města, obec v současnosti hledá nového rabína. Budoucnost židovské komunity v zemi je tedy podobně nejistá jako další osudy země, procházející dramatickými společenskými změnami.

MINJAN 4500 METRŮ NAD MOŘEM

Židovskou obec v La Paz bych jako turista hledal marně; adresu jejího současného sídla na klidném jihovýchodním předměstí nejdeme na internetu ani v telefonním seznamu. Mou jedinou nadějí tedy bylo optat se v centru Chabadu, kde je vždycky plno mladých Izraelců, kteří jsou na cestách.

David Caplin se narodil v Izraeli rodičům z New Yorku. V La Paz, svém dřívějším působišti, je na návštěvě; v současnosti pracuje v Chabadu v mexickém Cozumelu, další turistické mekce izraelských turistů. Má za sebou i léta služby v židovských komunitách v Panamě a na Jamajce. Můj zájem o setkání s místní komunitou hned pochopí a za pár minut už jedeme se skupinkou izraelských chabadníků na ranní bohoslužbu. Z vnějšku neoznačená, o to však lépe vojáky hlídaná budova skrývá moderně vybavenou synagogu, ale i jídelnu a klubovnu; je také sídlem několika židovských spolků. Na čtvrteční šachrit spojený se čtením z Tóry se tu pravidelně schází místní minjan. Tady je snadné za-

Židovská škola v La Paz.

pomenout, že se pohybujeme ve výškách, kde našinec doslova lapá po dechu: bohoslužba se nese v ryze středoevropském duchu, ať už jde o liturgii (mezi modlitební-

Nápis nad vstupem do knihovny.

mi knihami najdeme kusy ze čtyř světadílů, některé i stovetleté) nebo o paralelní klábosební. Do něj jsem nakonec sám vtažen (pravda, moc se nebráním); němčina se ukazuje jako nejpřirozenější *lingua franca*. Praha a Bratislava nejsou prázdnými geografickými pojmy: palačinky se ukazují jako fenomén, který je vedle Kafky nesmazatelně spojen s kulturním dědictvím bývalého Československa. U kiduše (bolivijské varreniki jsou pro změnu nezapomenutelným jevem pro mne) si povídáme ještě asi hodinu, než se pánové rozprchnou do práce. Na situaci v zemi ani v komunitě nenadávají, vládne zde realismus. To, kam směřuje demografický vývoj, je nasnadě – není náhodou, že mezi členy místní komunity u stolu chybí až na jednoho studenta

Budova židovské obce v La Pazu.

mladá generace a také něžné pohlaví. Sháním kontakty na členy obce původem z Československa – triadevadesátileté paní Bartošové se ale nedovolám. Snad přistě.

Když pak toto milé, nenápadné a nevtíravé společenství opouštím vstříc ruchu zaprášeného velkoměsta plného politických sloganů a vojáků v uniformách, je to s jistotou, že jsou věci, na něž je tlak dnešní doby krátký.

Text a foto DANIEL PUTÍK, La Paz

VÝSTŘIŽEK Z RUDÉHO PRÁVA

Poslední srpnový den uplynulo devadesát let od narození jednoho z nejnadanějších moderních českých básníků, Jiřího Ortena. Zahynul v Praze 1. září 1941, den po svých dvaadvacátých narozeninách. Smrtí pod koly auta okupační armády jako by až symbolickým výjevem skončila štvaniice, jíž byl jako Žid vystaven. Pouhých osm dní před Ortenovou smrtí vyšel v Arijském boji denunciační článek, pohoršující se nad tím, že Orten s podporou svých literárních přátel vydal pod pseudonymem Karel Jílek básnickou sbírku. „Jak je to možné, že oficiální česká kritika nezmínila se o židovském původu Karla Jílka, že nechala ho stát v čele mladé básnické generace?“ ptal

se Arijský boj a hned si odpověděl: „To je možné jen proto, že kritické stolce jsou dosud z velké míry obsazeny kritikou staré, včerejší mentality... Ale to je naše stará bolest. Politicky se orientujeme správně, ale v literárním světě dělají pánové obličej, jako by se nic ve světě nedělo.“

Štvaniice básníků diktátorskými pohůnkami, pokládání řečnických otázek následovaných odpověďmi všemocného sekyrnického pána – toť díkce totalitních ideologií bez rozdílu barvy. Koupil jsem si před pár dny v antikvariátu výbor z korespondence Boženy Němcové vydaný roku 1971. Byly tři roky po sovětské okupaci, dva roky po nástupu Husákova normalizačního vedení. Statisíce lidí již pykaly za svůj nesouhlas s okupačním režimem, stovky umělců se ocitly na indexu nepohodlných: Tak i básník z největších, Jaroslav Seifert, pozdější signatář Charty 77 a nositel Nobelovy ceny za literaturu, sužovaný až do své smrti roku 1986. Počátkem sedmdesátých let směl ještě alespoň napsat předmluvu ke knížce dopisů Boženy Němcové.

V době drtivé deziluze a zmaru ji nazval „Naděje v lepší časy“ a zakončil slovy: „Obdivujeme se Boženě Němcové i pro její nespalitelnou, nezničitelnou, neudupatelnou naději v lepší časy.“

Nevím, komu knížka původně patřila, ale jako záložku jsem v ní našel výstřížek z Rudého práva z 25. června 1971. „Ano, naději Boženy Němcové v lepší časy je nutno obdivovat,“ psal o předmluvě Jaroslava Seiferta anonymní slouha nových poměrů, kterému

Denunciační článek v „Arijském boji“ ze srpna 1941.

citovaná básnickova věta stála za poznámku o, jak doslova napsal, „dvojsmyslech a jiných nastavených stoličkách“.

„Proč však,“ pokračoval onen politruk z Rudého práva, „udělal autor právě z této věty pointu? Vždyť Němcová ve své době našla cestu k lidem, kteří se učili z Komunistického manifestu, snila o časech, které právě my žijeme, neboť se uskutečnilo to, oč v minulých letech usilovali všichni pokrokoví lidé, a především komunisté. Nač tedy ta nostalgie? Či je autor předmluvy jiného názoru?“

Nacistický denunciatör Jiřího Ortena z Arijského boje se nejprve výhrůžně tázal a poté objasnil, jak správně nahlížet současnost. Komunistický denunciatör Jaroslava Seiferta nejprve vysvětlil, že vysněnější časy než ty právě zažívané nikdy nebyly, a poté ukázal pěst: Dovoluje si snad někdo myslet jinak než my?

Zakrátko uplyne dvacet let od pádu komunistického režimu. Budou se připomínat léta teroru a vražd, vyvlastňování, okrádání, devastace, frází a lámání lidí. Jak to tak bývá globálně, ve velkém. Jaká byla nekrvavá každodennost? Třeba taková, jak ji zachytil výstřížek z Rudého práva z 25. června 1971.

LEO PAVLÁT

(Psáno pro Rádio Česko a Rch)

LÁSKA SKRZE IRONII

Sto padesát let od narození Šoloma Alejchema

Následujícím (mírně kráceným) textem, převzatým z antologie nakl. W. W. Norton Židovská americká literatura (New York, Londýn 2001), připomínáme, že letos uplynulo sto padesát let od narození jednoho z nejvýznamnějších jidiš autorů Šoloma Alejchema (vl. jm. Šolom Rabinovič; 2. 3. 1859 Voronko u Pereslavi–13. 5. 1916 New York). Při této příležitosti zazněla otázka, do jaké míry jsou jeho práce přístupné i dnešním čtenářům; stejnou otázkou se mj. zabývá i tvůrce této stati, literární historik a editor Irving Howe.

Čeští čtenáři znají Šoloma Alejchema prostřednictvím vynikajících překladů Jakuba Markoviče (Tovje vdává dcery; Uličník Motl; Smolař Menachem Mendl a povídky ve výboru Rozinky a mandle). Doufejme, že Howeův pokus o hodnocení spisovatelova díla bude inspirací, aby se k Alejchemovým povídkám alespoň na chvíli vrátili nebo je třeba teprve objevili. Tak by splnili i přání, jež autor napsal do poslední vůle, totiž aby se výročí jeho smrti připomínalo čtením jeho „povídek, a to těch nejveselejších“ a „aby se četly nahlas v jakémkoli jazyce, který je pro vás nejsnadnější“.

Před padesáti či šedesáti lety měla židovská inteligence plnou hlavu sionistických, socialistických idejí a na Šoloma Alejchema se dívala svrchu. Uznávala sice spisovatelova génia, ale jeho význam většinou ignorovala. Mladým varšavským i newyorským intelektuálům připadal staromódní, jednoduchý a poklidný (kdosi o něm dokonce prohlásil, že vůbec neoceňoval existencialistické pocity). Literární kritik Šmuel Níger se tento blahosklonný přístup k autorovi snažil vysvětlit tím, že prohlásil, že smích, jež vzbuzovaly jeho povídky, je dobrý leda pro děti a starce, ne pro mládež. Je to možné, mladí jsou přece notoricky zakačobnění. Ale já si jejich nezájem vysvětluji jinak: myslím, že prostě nevěděli, co si s ním počít; nevěděli, jak reagovat na jeho morální vyrovnanost a nedotčenost ideologickými módamí.

Jak čas šel, rozpaky vystřídalá lhostejnost. A brzy budeme ke zpracování Alejchemovy práce potřebovat tým historiků vyzbrojených artilerií poznámek pod čarou. Ani dnes si nejsme zcela jisti, že cit, který k němu chováme, nespočívá spíš v nostalgii než ve vztahu ke slovům, která vložil na stránky.

Stalo se zvykem říkat, že Šolom Alejchem mluví za celý národ: měli bychom si ale současně uvědomit, že jeho národ nemluvil příliš pěkně za něj. Konvenční hodnocení – že Šolom Alejchem byl lidový humorista, jakýsi rozverný potulný pěvec ze štetlu – je naprosto mylné. Je nutné, abychom ho této pověsti zbavili, abychom ho zachránili před rozzechvělým sentimentem, díky němuž ho udržujeme v bezpečné vzdálenosti.

Šolom Alejchem, foto z devadesátých let 19. století.

Když říkáme, že Šolom Alejchem mluví za celý národ, můžeme mít na mysli, že ve své práci představil veškeré významné vrstvy společenství štetlu, čímž obsáhl život východoevropských Židů v 19. století. Nelze ale tvrdit, že mluví za celou kulturu štetlu. Nedosahuje šíře takového Balzaka, či dokonce Faulknera a sám sebe nepředstavuje jako autora, kterému leží na srdci vypočtení celé společnosti. Ambice či nemoc literárního „rozsahu“ ho nepostihla.

Nemůžeme ani říct, že by se Alejchem snažil zachytit nějaký program této kultury. K hlavním soudobým židovským ideologiím autor projevuje charakteristickou směs sympatie a skepse a právě tato střídmost mu umožnila, aby navázal hlubší vztah k lidovým vrstvám než jakýkoli politický vůdce. Nikdy se nepokládal za mluvčího nějaké kultury či za instituci: nechtěl lidi nudit.

Šolom Alejchem mluví za kulturu východoevropských Židů, protože ztělesňuje – nikoli reprezentuje – její základní hodnoty už pouhým přízvukem a rytmem řeči, modulací hlasu a gesty, odmlkami mezi slovy a náznaky, jež vyjadřují možná víc než slova samotná. Tvrdit, že autor reprezentuje nějakou kulturu, naznačuje, že mezi

ním a onou kulturou leží určitá vzdálenost. To ovšem není případ Alejchema a kultury východoevropských Židů: tady se jedná o cosi mnohem intimnějšího a prchavějšího, o cosi, co můžeme těžko pojmenovat vzhledem k tomu, že s tím máme tak málo zkušeností. Šolom Alejchem přivedl vše, co je v étosu východoevropského Židovstva nehlubší, k naplnění a vrcholu.

TRAGÉDIE I ŽERT

Ve svých humorných, ale často nesmírně smutných povídkách daroval Alejchem Židům to, co instinktivně brali jako správné a spravedlivé hodnocení své zkušenosti: lásku skrze ironii. Šolom Alejchem je velký básník židovského humanismu a židovského přesahu nad okázalost světa. Pro Židy východní Evropy byl ochráncem a obhájcem: oslavoval jejich tradici; bránil jejich životní styl a neustále zdůrazňoval jejich vášnivou potřebu důstojnosti. Ale také je soudil: zesměšňoval jejich předsudky, vysmíval se jejich domýšlivosti a opakovaně zdůrazňoval ústřední dilema jejich bytí, jež je současně tragédie i žert: ironii, že právě oni se prohlašují za vyvolený národ, ironii veškeré jejich existence.

Jeho jidiš je jedním z nejužasnějších verbálních výkonů moderní literatury, svým způsobem jde o úkaz stejně významný, jako byla revoluce T. S. Eliota v jazyce anglického verše nebo jako když Bertolt Brecht vpustil do německé lyriky výrazy z ulice. Šolom Alejchem používá střídmy a velmi ukázněný slovník; jeho projev je ale tak prosáklý ironií, že vzniká výpověď, která se často promění v hlubokou bolest. Spousta povídek jsou monology blízce ústní lidové tradici: postavy mluví rozvláčně, odbíhají od tématu, aby zabrousily k vedlejším epizodám, ale vždycky hovoří bezprostředně a vřele. Autorova metaforika je založena na svrchovaném zvládnutí citového rytmu židovského života. Když popisuje smutek sipavých staříčkových hodin, přirovnává ho ke „smutku písně starého unaveného kantora na konci Jom kipur“. Jak smutná taková píseň je, ví jen člověk, který někdy podobného kantora slyšel: jen ten pochopí, o jak trefný obraz se jedná.

Svět Šoloma Alejchema je vymezený třemi hlavními postavami, všechny se staly židovským archetypem: mlékař Tovje; *luftmensch* Menachem Mendel a kantorův synek Motl. Tovje je zakořeněný v rodném městečku, miluje, když může předvádět svou (chabou) zběhlost v Bibli, a nikdy se nevzdálil pramenům židovského přežívání. Je to pevný, trochu zatrpklý, od základů nevinný člověk, který představuje hlas obyčejného muže, jenž vede spor sám se

sebou, z přemíry lásky kritizuje Hospodina a všechno, co znamenáme nebo bychom měli znamenat, vnímá po svém mírném způsobu prostřednictvím své lidskosti.

Tovje představuje generaci Židů, kteří už nedokázali nalézt osvobození od svých strastí u tradičního Boha, ale ještě nebyli schopni ho opustit. Nezbylo jim nic jiného, než oslavovat pozemskou zkušenost: chudobu a naději. Když už nevěříte v pomoc shůry a ještě jste nepřijali hříšnost pomýšlení na pomoc

„zdola“, co jiného si počít s chudobou, než ji oslavovat? „V Kasrilevce,“ říká Tovje, „jsou zkušené kapacity na hlad, člověk by řekl odborníci. V nejtemnější noci poznají jednoduše jen po hlase, jestli máte jen hlad a chtěli byste něco zakousnout, nebo jestli opravdu hlady umíráte.“ Tovje stejně jako lidé, za které mluví, je neustále napadán silami, které přicházejí zvnějšku. Svět k němu proniká opravdu zákeřně, v podobě nežádoucích zeťů. Jeden je chudý jako myš, ale romantický; další je revolucionář a skončí na Sibiři; třetí – lze si představit něco horšího? – není Žid; čtvrtý – a to je ta ještě horší možnost – je sice Žid, ale bohatý hrubián a nevzdělanec.

Menachem Mendel, Tovjeho pravý opak, ztělesňuje jiné prvky židovské povahy: neklid a vzlet, spekulování a nespoutanou idealizaci skutečnosti. Má spoustu zaměstnání: překupník, pojišťovací agent, dohazovač, obchodník s uhlím a nakonec – nevyhnutelně – spisovatel. Jeho základním životním principem je pohyb. Toužebná láska, s níž myslí na zatím nenalezené miliony, je tatáž toužebná láska, již pozdější Židé cítí k programům a ideologiím. Je utopickým principem židovského života; pohání ho moderní démon. Skrze Tovjeho a Menachema Mendela, kolem nichž poletuje malý Motl, vytváří Šolom Alejchem svůj obraz jidiš světa.

V tomto světě se nachází silný prvek fantazie, dokonce surrealismu. Dějí se v něm podivné věci: krejčího obloudí čáry; hodiny odbíjejí třináct; na Jom kipur zmizí ze synagogy peníze; sněhem vlečou mrtvé ženské tělo; skromný Žid se na sebe podívá do zrcadla a spatří tvář carského důstojníka. Život je tu vratký, nejistý, plný strachu, ale vždycky ve znamení citu a smyslu pro společenství.

DOBA ZVRATU

Šolom Alejchem přišel v zásadním bodě zvratu v historii východoevropských Židů: zvratu mezi nadvládou náboženské víry a zjevením moderních ideologií, mezi minulostí tradičního judaismu a budoucností židovské politiky, mezi naprosto integrovanou kulturou a kulturou, která se skokem dějin brzy střemhlav vrhne do centra moderního rozštěpení a chaosu. Alejchemovi svědčí

ku cti, že ačkoli se objevil v tomto bodě přechodu, neprojevil pražádnou morální nevyrovnanost či nejistotu tónu. Zůstal nedotčený fanatismem své doby, ať už se jednalo o fanatismus židovský či jiný; neutopil se ani v mámení minulosti, ani klamech budoucnosti. Jeho práce je průzračně, uvolněně a lidské naplnění té chvíle v židovských dějinách, v níž národ žije v souladu sám se sebou, netrýzněný žádnými dualismy, stěží si vědom nějakého rozdělování mezi posvátným a sekulárním.

Svět, který představoval, byl sice věčně nejistý a hroživý, ale pohled, z nějž byl nazírán, zůstal pohledem absolutní jistoty. Byla to vize ovládaná smyslem pro židovskou lidskost, která obsahovala to nejlepší jak ze zájmu o věčný

svět, jenž ovlivňoval minulost, tak z dychtivosti měnit tento svět, která ovlivňovala budoucnost. Prostor Šoloma Alejchema sice zahrnuje spoustu trápení, ale jen zřídka ho ovládne úzkost.

Když člověk čte jeho povídky, jen málokdy ho napadne zauvažovat o jeho názorech. Stál mezi věkem víry a věkem ideologie, ale pochybuji, že se kdy našel čtenář tak naivní, aby se ptal, zda Šolom Alejchem *opravdu* věřil v Boha. Pro něj to nebyla zásadní otázka, ani pro lidi, kteří ho četli. Říci, že věřil v Boha, je možná pravda, ale vlastně na tom vůbec nezáleží. Prohlásit, že v Boha nevěřil, pravděpodobně pravda není, ale nezáleží na tom úplně stejně.

Šolom Alejchem věřil v Židy, kteří žili s ním a kolem něj, a většina z nich v Hospodina ještě věřila. Nebo možná věřil v ty Židy, kteří žili natolik pod vlivem svých

oteců – kteří v Boha věřili zaručeně –, že je ani nenapadaly žádné pochybnosti.

V příbězích Šoloma Alejchema Bůh existuje, ale nikoli proto, že On je Hospodin, nikoli proto, že se v nich jakkoli probírá uznání či popření jeho postavení, ale jednoduše

proto, že vystupuje jako aktivní účastník židovského života. Hospodin je vtažen do samotné existence národa nebo řečeno velmi tvrdě: Bůh tu je, protože tu je Tovje.

Ale věří Tovje v Boha? Další beznadějná otázka. Tovje věří v cosi důležitějšího, než je víra v Boha; věří v rozmluvu s Bohem. A Tovje rozpráví s Hospodinem jako se starým kamarádem, kterému není třeba lichotit nebo si ho usmiřovat. Hovorově řečeno, dává Všemohoucímu co proto.

Můžeme se domýšlet, že Tovje Hospodina náramně znepokojuje – i když je možné, že ho i trochu těší pomýšlení na to, že mezi nesčetnými kazý, které v jeho světě existují, se tu vyskytuje i Tovje, který ho dokáže tak výborně vyvést z míry. A jak to dělá? Tím, že Bohu říká naprostou pravdu. Není to pěkná pravda, a kdyby se Hospodin namáhal probrat s Tovjem cokoli, co od něj slyšel, je Tovje zas ochoten k dalším a dalším argumentům. Ale ať už Hospodin napáchal jakékoli chyby, je příliš chytrý na to, aby se s Tovjem hádal. Bůh ví, že Tovje se ho nebojí: Žid se bojí lidí, nikoli Hospodina. Takže možná chápete, jak absurdní je ptát se, zda Šolom Alejchem *opravdu* věřil v Boha: vždyť tenhle autor stvořil postavu, která má sloužit jako Boží svědomí.

(pokračování na str. 15)

M. Váša: ilustrace ke knize *Tovje vdává dcery*.

M. Váša: ilustrace ke knize *Tovje vdává dcery*.

K. Lhoták: ilustrace ke knize *Uličník Motl*.

Arnošt Goldflam

TAK TO BYLO...

[...] Je to tak, byl jsem ten neposlušný a marnotratný syn, který chtěl užívat světa, a doba, kdy by se vracel jako kající poutník, byla v nedohlednu. Teď ještě jsem byl ten vzdorovitý, přídržlý, obtloustlý a arogantní osmnáctiletý snilek, jehož sny měly kořeny v představách a iluzích a v přečtených knihách, které – koneckonců – byly taky jenom vymyšlené, nic reálného, nic z opravdového života.

Tata začal zvolna, přátelským tónem, chtělo by se říci. Mně ovšem bylo hned jasné, že to je tón plný falše, řeč směřující k tomu, abych byl zmanipulován a sveden do řečiště běžného poklidného proudu seriózního občanského života a povolání. Ale já jsem přece věděl, že nemůžu zpět, za žádnou cenu, že totiž ani nemám kam. Za celou dobu pobytu na fakultě jsem neabsolvoval jedinou zkoušku, měl jsem jen jeden nebo dva ubohé zápočty. Musel bych začít studovat znovu a toho bych snad ani nebyl schopen, chyběla tu vůle, ctižádost a tzv. sicflajš. Prostě nebyla tu pro mě jiná možnost než začít něco úplně znovu a jinde, něco, co by mě zajímalo tak, že bych se přece jen jakžtakž zmobilizoval a snad i studoval. Nebo pak už zbývala poslední možnost, práce! A to práce fyzická, poněvadž nic jiného jsem tehdy ani nemohl dělat... Ano, budu muset jít někam pracovat, žít se rukama jako nějaká námezdní síla a už nikdy se z toho nevymaním. Tyto obrazy se mi míhaly hlavou, zatímco otec hovořil, jak se mi zdálo, úlisným hlasem.

„Tak ty ses rozhodl nechat studia... Tak, tak... A nevyhodili tě oni? Neprovedls něco?“

„Prosím tě, proč by mě vyhazovali?! Ne, vůbec ne. Nevyhodili...“ tvrdil jsem rozhodně, ale hlavu jsem ani nepozvedl, podívat se otcí nebo strýci do očí, na to jsem neměl odvahu.

Nakonec to byla pravda, oni mě sice nevyhodili, ještě mě nevyhodili, ale byla to už jen otázka dnů, nanejvýš dvou tří týdnů, a byli by to udělali. Takže jsem byl jen o maličký krůček napřed. Tata pokračoval.

„Přemýšlels o tom, co tě čeká? Jaký život? Tady ani tak nejde o to, žes to slíbil mamince, ona se těšila, že z tebe bude doktor, kdyby to věděla, žes ty to všecko vzal, zmačkal, odkopl, zahodil, nedodrželš svůj slib, svoje slovo, vykašlal ses na to...“

Chtěl jsem promluvit pevným hlasem, ale jak jsem seděl, nachýlen dopředu, v napětí, celé tělo zatáté, pěsti sevřené, vyšlo ze mě jen takové neurčité zahučení:

„Ále prosím tě... maminka, maminka, neoháněj se maminkou...“

Maminka by totiž nebyla nijak proti tomu, abych si sám, svobodně, zvolil i jinou dráhu než být doktorem nebo inženýrem, ale tehdy nám ta možnost ani nepřišla na mysl. Nás s maminkou ani ve snu nenapadlo, že bychom si mohli takhle vymýšlet. My jsme jen šli cestou, která nám byla předestřena, jako když se před princí v pohádkách objeví rozcestí. Půjdeš napravo, půjdeš nalevo, třetí cesty není...

„Ty říkáš, že bys chtěl být něčím jiným než já nebo tady tvůj strýček. No prosím, já se nebráním. Ty říkáš: Knihy, obrazy, filmy, divadlo. Umění! Jazyky! Filozofie! A tak dále... je to tak? To by tě bavilo, říkáš? A víš, co to znamená? Dovedeš si to představit? Ty bys studoval a studoval léta a léta ty tvoje filozofie a umění... Skončíš školu, a co máš v ruce? Nic! Nikdo to nepotřebuje, zvláště dnes. Oni ti řeknou: Tak jste hotový, můžete jít. Ale neřeknou ti kam. A ty taky nebudeš mít kam jít. Protože to není žádná skutečná práce, to je něco, co nemá pevnou půdu pod nohama.“

„Budeš žebrákem!“ vybuchl strýc. Ale otec ho zklidnil, podíval se na něho a přimhouřil oko, myslel, že jsem to nezahlédl, ale já jsem to zespu přece jen zaznamenal. Pak pokračoval.

„Já neříkám, že to není něco, co by nemohlo být zajímavé, to pozor! Může to být zajímavé, proč by ne. Ale na uživení to není! Člověk to může mít jak koníčka! To ano. Přijdeš domů, že, po nějaké opravdové práci, jako mám já...“

„Nebo já! Hlavně já!“ vzkřikl strýc, snad dokonce proti své vůli. I mezi lékaři a inženýry naší rodiny panovalo napětí a tak trochu rivalita. Ale otec se opanoval.

„To teď nechme. Tak kdybys dělal něco pořádného, třeba byl inženýrem...“ strýc se ale nedal: „...nebo doktorem!“

„Nebo doktorem,“ pokračoval celkem klidně otec, z jeho i strýcových očí však vzduchem létaly blesky, střetávaly se přibližně nad mou hlavou a napětí se stupňovalo, jen zatím nezačala bouřka. Zatím.

„Ty teda přijdeš domů, přivítáš se s manželkou, necháš si dát teplou večeři, protože budeš unaven a budeš mít taky hlad. Najíš se, přečteš si noviny, oddechneš si. A teď musíš zkontrolovat, co ty děti. Jak to vypadá ve škole, co úkoly, jestli nejsou nějaké poznámky, připomínky, stížnosti a tak dále a tak dále. No a potom se můžeš podívat na televizi, třeba na zprávy nebo, jak ty máš rád, na nějaký ten film nebo případně i ten tvůj umělecký program, nakonec i hudbu někdy dávají, o těch tvých knížkách taky mluví. A když se zajímáš o jazyky, můžeš se dívat na ruskou televizi, to teprve uvidíš umělecké věci. Třeba – a to je škoda, žes to neviděl, protože tys samozřejmě zase někde byl a nechtěl jsi mi říct kde, asi v restauraci nějaké, no nic – a byl Bratránek z Batávie! To bys teprve viděl! A slyšel! Umění!“

Otec i strýc zaklonili hlavy, malinko je nahnuli nad jedno rameno, skoro zároveň, a zanotovali árii ze slavného Bratrána.

„Jdu dál světem sám,
budu vandrákem jen,
dobrou noc, milá dívkeno má!“

A dál už si dokonce rozdělili role, tata zůstal Bratránek a strýc se stal Milou dívkenou s tenkým hláskem, odcházel od sebe a mávali si přitom láskyplně a vzdalovali se do protilehlých koutů pokoje.

Otec: „Dobrou nóoc...“

Strýc: „Dóobrou nóoc...“

Otec: „Dóóobrou nóoc...“

Strýc: „Dóóobrou nóoc...“ a tak dále, zapomněli na chvíli i na mě a jejich vášeň pro umění a hudbu rozechvívala hlasivky a vhněla vlhkost do očí. Na závěr, každý ze svého rohu, vzpřáhli proti sobě toužebně své paže a sjednocenými hlasy unisono zanotovali: „Dobrou nóoc, milá dívkeno mááá...“, pak se podívali na mě. Já však jsem byl v takovém napětí a tak pln vzdoru, že jsem se ani nesmál, jen jsem zarytě nepřátelsky hleděl do země. První se vzpamatoval otec.

„No tak vidíš! To by taky šlo, co? Co?“
 „Nešlo!“ vycedil jsem mezi zařatými zuby. Otec trochu zrozpačitel.

„To říkáš správně! Nebo nešlo... I tak to může být. Tak dobře, i kdybys na nějaké ty školy šel, i kdybys to dokončil...“

„Nevěřím!“ zařval strýc.

„Ani mě si tak docela zatím nepřesvědčil... no, co není, může časem být. Víš jak by to bylo dál? Já ti to řeknu. Ty tu školu s pomocí mou a Boží vystuduješ.“

Strýc vyskočil jako čert z krabičky a oběma, Bohu i tatovi, doporučil: „Vykážete se na něho, nevděčníka! Skončí na šikmé ploše, toho čeká šibenice!“

Otec ho zastavil velitelským gestem.

„Počkej, já jenom říkám, co by mohlo být. To by samozřejmě musely být záruky, že se škola dokončí, muselo by se to dát písemně a tak podobně. Tak daleko nejme, hohohohó, kdepak! Ale kdyby se i toto všechno podařilo. On vystuduje, ukončí tu školu. Dokonce dostane místo. Hypoteticky je toto všechno možné. Já bych mu to štěstí přál, ty ne?“

Strýc se hurónsky zasmál, až se blýskaly všechny zuby a vysílaly záblesky do všech stran, a smířlivě dodal: „Já především bych mu to přál, je to přece naše krev! Ano... já především.“

„Tak vidíš,“ dodal tata a obrátil se ke mně, „jsi spokojen?“

„Hu!“ bylo všechno, co jsem řekl, a to zatím i stačilo. Tušil jsem totiž za tím vším ještě něco, ale nevěděl jsem co. Na tuto vysokou diplomacii jsem nestačil.

„Kluk je spokojen, vidíš,“ obrátil se otec opět přátelsky ke strýci, „on ví, že jsme jeho rodina, že pro něho chceme jen to nejlepší. Vždyť my chceme, abys byl v životě šťastný, abys byl spokojený, my chceme, abys jednou řekl, víš, sám k sobě abys řekl, žes udělal dobře, že jsme si tak klidně a přátelsky jako nějací kamarádi rozebrali situaci a našli společně to nejlepší řešení...“ vmlouvavým hlasem, jako když pískají kobře píšťalou a dostávají ji do žádoucího transu, pokračoval tata. Já jsem dokonce trochu zpozorněl a o deset stupňů pozvedl hlavu.

„Takže ty ukončíš tu vytouženou školu a nastoupíš do zaměstnání. A jaká asi bude ta tvoje práce, co to může být? To nikdo neví, ale já to vím. To může být jediné učení. Oni tě pošlou do nějaké školy, daleko odtud, do nějaké díry, kde nebudeš mít ani to divadlo, ani kino a nic, ani ženy tam nebudou! Ve dne budeš jako nějaký krotitel praskat bičem a dávat pozor, budeš hlídat čtyřicet divokých dětí, které budou řvát jako neandrtálci a ničemu nebudou rozumět, protože i jejich rodiče budou neandrtálci, kteří taky budou analfabeti. Doma budeš sedět a opravovat a opravovat sešity.

Tisíce a tisíce sešitů, a nebude to mít konce. Nikdy s tím nebudeš hotov. A jestli si tam přece časem najdeš nějakou ženu, nebude to naše osoba, ale nějaká... však víš. Nebude tě mít ráda, nebude při tobě stát jako naše ženy. Jenom ti bude rodit děti, budete jich mít víc a víc a budou k tobě natahovat ruce a krky. Dej! Dej ještě! A ona se bude nakrucovat před zrcadlem, bude si kolorovat rty a taky bude žádat pořádek víc a víc. Jenomže ty budeš mít tak malý plat, že na to všechno nebude stačit! Víš, co to je učitelský plat? Víš to?“

„To je úplně nic! Učitel musí na kolenou prosit rodiče, aby mu dali vajíčko nebo kus suchého chleba, jinak umře hladem,“ poznamenal sklesle pod dojmem otcovy řeči strýc.

„Tak...“ dodal otec a bylo vidět, že ho líčení hrůz učitelského povolání velmi baví. Že se mu podařilo zaměnit umění s učitelským stavem, to už bylo v této chvíli zcela podružné.

„A teď dál. Jak ty budeš oblečen? Ty máš přece rád ten moderní styl. Žádals po mně kombinované boty. Chtěls boty špičaté. Se zubatou podrážkou. Červený pulover. Švédskou košili. A tak dále a tak dále. Je to tak?“

„Vždyť tys mi to stejně nekoupil!“

„Protože je to moc drahé. A máš špatné výsledky, tak si to nezasloužíš.“

To už jsem se ovšem musel ohradit. „Ale to mám až teď! Tehdy jsem měl výsledky dobré, a stejně...“

„Já jsem to tušil už tehdy. To teď nebudeme rozebírat, tyto detaily. Ale chtěls to, o tom teď mluvíme. Přál sis to. Ale tady, jako učitel, by sis takové myšlenky ani nemohl připustit! Nikdy bys na takové věci neměl. Celý rok bys chodil ve starém sedivém obleku s roztrhanými rukávy a měl bys snad jednu dvě košile. A byl bys šťasten, kdyby sis koupil jednou za deset let zimník. A i kdybys snad měl něco pěkného, kdyby ti dali nějakou odměnu nebo bys získal něco po mně, až já umřu, a to může taky přijít každou chvíli, kam bys to asi tak nosil, tam na venkově? Na hnůj? Chodil bys v kombinovaných botách po zabláceném náměstí? Tak je to... Ty budeš někde tam, daleko, v divočině, na každé ruce ti bude viset houf dětí, ještě tě dolů potáhne ta žena, stále hladový, špinavý a zablácený, budeš se plížit podél zdi a nikdo ti neporadí. Vzpomeneš si na moje slova, ale to už možná bude pozdě. Sám budu mít málo, možná budu nemocen, na vozičku, kdoví, co se může stát. Možná budu mrtev, a ty ani nepřijedeš na můj pohřeb?“ [...]

(Část povídky *Tak to bylo...*, úplně přeseň... Celý text je otištěn v Židovské ročenke 5770 – 2009/2010.)

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5770

Letošní sborník prózy, poezie, esejí a studií od židovských autorů či na židovská témata se skládá ze šestnácti příspěvků. Uvádí je studie mladého historika a hebraisty Pavla Sládka *Pražský Maharal o nežidovském víně*, kterou si připomínáme, že v září uplynulo 400 let od úmrtí učence Jehudy ben Becalel, rabiho Löwa. Historik Jan Láníček se zabývá okolnostmi zveřejnění zprávy Rudolfa Vrby a Alfreda Wetzlera o Osvětimi v USA v roce 1944. Ukázka z autobiografické knihy Hanny Demetzové *Dům v Čechách* zachycuje dětskýma očima konec soužití Židů, Čechů a Němců v českých zemích.

Boji Violety Friedmanové proti popírání holocaustu ve Španělsku je věnován příspěvek *Nic mě nemohlo zastavit*. Výbor z korespondence německy píšící básničky Ilse Weberové *Kdy skončí naše utrpení...* připravila Zlata Kufnerová. Polský židovský spisovatel Julian Strykowski popisuje své zážitky z počátku druhé světové války v knize *Velký strach*, ze které přináší ročenka jednu kapitolu.

Pět italsky píšících židovských autorů, Arturo Carlo Jemolo (*Nejstarší příběhy*), Giorgio Bassani (*Ravenna, Les neiges d'antan*), Augusto Segre (*Po příchodu nacistů*), Giorgio Pressburger (*Duše*) a Primo Levi (*V parku*), poskytuje čtenářům ročenky možnost hlubšího náhledu do světa a problémů italských Židů, které se v mnohém liší a současně v mnohém podobají problémům a osudům Židů středo- a východoevropských.

Pásmo *Americké sny v jidiš* je věnováno jidiš literatuře v USA od počátku ve 2. polovině 19. století přes vrchol reprezentovaný jmény Šolom Alejchem, Šolem Aš a Josef Opatošu až k postupnému mizení jidiš v 2. polovině 20. století, doprovázenému jedinou Nobelovou cenou v historii tohoto jazyka, udělenou J. B. Singerovi.

Autory píšící poezii zastupuje v ročenke Alexandr Kogan. Píše ji rusky v New Yorku, kde se žije jako taxikář.

Poslední dva příspěvky jsou autobiografické a i jinak mají hodně společného. V prvním s názvem *Pampampadam, binokl a propadák* (úryvky z knihy *Harpo mluví!*) popisuje druhý nejstarší ze slavné komediální skupiny bratří Marxů, jak vypadaly začátky těchto jedinečných židovských herců, ovlivněných klauniádou i pantomimou.

Protagonistou i vypravěčem posledního textu je herec, režisér a spisovatel Arnošt Goldflam. Sekunduje mu, jako ve většině jeho příběhů, otec i širší rodina.

Židovská ročenka 5770 (2009/2010) bude dána do prodeje v průběhu října.

Z PŘÍBORA DO VÍDNĚ

Rodný dům a muzeum zakladatele psychoanalýzy

V květnu jsme v *Rch* přinesli článek o londýnském Muzeu Sigmunda Freuda, umístěném v domě, kde velký vědec 23. září 1939, tedy před 70 lety, zemřel. Freudův

Rodný dům Sigmunda Freuda v Příboře.

život a památku však připomínají i další místa. Jedním z nich je jeho rodný dům v Příboře, druhým vídeňské Freudovo muzeum.

PŘÍBOR, ZÁMEČNICKÁ 117

V Příboře, malém městečku na severovýchodě Moravy, žilo v době Freudova narození jen několik desítek osob židovského vyznání, které tvořily asi 1 % obyvatel – stejně jako o osmdesát let později (1930). Freudův rodný dům je jednou z mála zachovalých památek na zdejší malou komunitu: patrová stavba s pavlačí v nádvořním traktu č. p. 117 tu zbyla jako jediná z bývalé Zámečnické (nynější Freudovy) ulice, zbořená v 70. letech minulého století. Freudovi se sem přestěhovali na jaře 1856; bydleli v horním poschodí, kam neustále doléhalo bušení kladiv a zápach pálených kopyt z kovárny v přízemí. Zde se Sigmund Šlomo Freud 6. května 1856 narodil jako nejstarší syn otce Jakoba a o dvacet let mladší matky Amalie (v jejímž životě zastával vždy výjimečné místo); o několik dní později měl brit milá. Rodina byla chudá, přesto o Sigiho pečovala česká chůva Rézi, katolička, která ho prý vodila do kostela. V Příboře se narodila také Sigiho sestra Anna.

Vztah rodného města ke slavnému rodákovi se proměňoval v závislosti na

době a proměnách režimů. V roce 1931 byla u příležitosti 75. výročí Freudova narození na domě odhalena pamětní deska (autor František Juraň), která byla za

okupace odstraněna a zničena. Až v roce 1969 (30. výročí úmrtí) byla na stejném místě umístěna nová deska s Freudovým reliéfem a v muzeu zřízena pamětní síň. Po dalších více než 30 letech město Příboř odkoupilo od soukromníka Freudův rodný dům, ministerstvo kultury ho vyhlásilo kulturní památkou a proběhla rekonstrukce budovy do původní podoby. V květnu 2006 byl dům ke 150. výročí narození S. F. slavnostně otevřen za přítomnosti prezidenta republiky. V současnosti je zde umístěna expozice, která představuje Freuda nejen jako vědce a psychoanalytika, ale také jako milovníka humoru, sběratele anekdot a autora mnoha vtipných výroků, které doplňují kresby Vladimíra Jiráňka. Před domem je umístěna bronzová replika proslulé Freudovy psychoanalytické pohovky, která zde láká k posezení.

Jinak potkalo Freuda v Příboře v malém to, co Kafka v Praze: jméno slavného psychoanalytika nese nejen hlavní příbořské náměstí a ulice u rodného domku, ale také mnoho podniků v jeho okolí – Freudova pekárna, restaurace, hotel a Irish pub či kavárna, v Muzeu Novojičínska v bývalé koleji piaristického gymnázia je k vidění pamětní expozice slavného rodáka, v Jičínské ulici stojí památník s mistrovou bustou od Vincence Makovského.

U příležitosti 150. výročí Freudova narození připravila Společnost Sigmunda Freuda v Příboře mezinárodní konferenci „Sigmund Freud – včera, dnes, zítra“ v aule Vysoké školy báňské v Ostravě. Hostem konference byla i dr. Lydie Tischlerová z Londýna, pamětnice a žačka dcery S. Freuda, Anny Freudové. (Další informace viz www.sigmundfreud.cz nebo www.pribor-mesto.cz.)

VÍDEŇ, BERGGASSE 19

Hlavní město monarchie, kam se Freudovi v roce 1859 přestěhovali, bylo neporovnatelně větším městem než Příboř, pokud jde o Židy, bylo na tom ale podobně: v roce 1860, tedy ještě před občanským zrovnoprávněním (prosincová ústava 1867), žilo ve Vídni jen 6200 Židů, kteří představovali přibližně 2,2 % obyvatel. Pak to ale šlo rychle: r. 1870 – 40 200 Židů (6,6 %), r. 1880 – 72 600 (10,1 %), r. 1890 – 118 500, jejichž podíl však po připojení předměstí činil pouze 8,7 %. Tento podíl židovského obyvatelstva zůstal v rychle rostoucím hlavním městě již konstantní. Roku 1900 měla Vídeň 147 000, r. 1910 175 300 Židů – rozumí se věřících (údaje B. Hamannová). Kdybychom počítali i ty, kteří se nechali pokřtít nebo se asimilovali (jako např. Freud), byla by tato čísla mnohem vyšší. Každopádně v době, kdy tu Sigmund Freud žil a psal svá nejznámější díla, patřila Vídeň k evropským městům, kde žila výrazná židovská menšina.

Snad nejvíce je však s Freudovým životem ve Vídni spjat měšťanský dům v Berggasse 19, jednu stanicí tramvají od vídeňské univerzity na Schottenringu. Když Freudova žena Marta čekala v létě 1891 čtvrté dítě, bylo nutno najít větší byt. Freud se dozvěděl od kolegů, že se uvolnilo první patro v Berggasse 19, kde měl praxi Viktor Adler, lékař chudých a pozdější známý socialista. Budova má výhodnou polohu v centru, univerzita není daleko a bylo sem snadné dojít pěšky. Novorenesanční dům se zvenčí odlišuje od okolní zástavby poněkud výraznější historizující

Dům v Berggasse 19, dnes sídlo Muzea S. Freuda.

výzdobou. Také schodiště je množstvím mramoru a zdobnými lustry neobvykle luxusní. Místnosti mají vysoké stropy a působily poněkud stísněně, zvláště v létě, když kaštanové listy zastínily okna. Obytné místnosti si Freudovi zařídili těž-

kým nábytkem, jak bylo příznačné pro horní středostavovské vrstvy. Na podlaže ležely orientální koberce, ve skleníku upomínkové předměty, obrázky dětí, sklo a porcelán.

Zde si tedy Freud v roce 1891 otevřel ordinaci a po celých 47 let, až do svého odchodu z Vídně, zde vedl soukromou praxi, prováděl analýzy a psal svá díla jako *Výklad snů* nebo *Psychoanalytické chorobopisy*. Odtud také nakonec odešel do vyhnanství.

MUZEUM A BADATELSKÉ CENTRUM

Muzeum Sigmunda Freuda vzniklo v prvním patře domu v Berggasse 19 teprve v roce 1971. Původně bylo omezeno na několik místností bývalé ordinace, zatímco ve zbývající části žili dále nájemníci, kteří se sem nastěhovali po vyhnání Freudových. Teprve v 80. letech se uvolnily také zbytek bytu. V roce 1996 byly místnosti do ulice adaptovány na výstavní a přednáškový sál. V místnostech, kde Freud provozoval praxi, je instalována výstava o jeho životě a díle – najdeme tu jeho rukopisy, dokumenty, fotografie a předměty z osobního majetku a několik egyptských idolů z jeho sbírky antických starožitností.

Čekárna ordinace má původní zařízení, v další místnosti se ukazují rodinné filmy Freudových ze 30. let. Muzeum připravuje tematické expozice, které osvětlují historické i současné souvislosti psychoanalýzy v umění

a přibližují různé oblasti její recepce. Široký rámec výstav sahá od vztahů mezi archeologií a psychoanalýzou až k jejím stopám v populární kultuře a umění 20. a 21. století. Muzeum Sigmunda Freuda vlastní také sbírku současného umění, která je zde postupně vystavována.

Už v roce 1991 začala první přestavba místností vedoucích do dvora na knihovnu. Dělo se tak z podnětu Anny Freudové, která při založení muzea poskytla část své vlastní knihovny a podařilo se jí také přemluvit k darům a odkazům mnohé vyhnané vídeňské psychoanalyticky. Díky tomu se knihovna rozrostla v jednu z největších psychoanalytických knihoven v Evropě (30 000 svazků). Katalog obsahuje přes

70 odborných časopisů v mnoha jazycích, první a nová vydání Freudova díla stejně jako unikátní sbírku předválečné psychoanalytické literatury, vydané v Rakousku (je otevřena v úterý od 10 do 18 hodin, viz bibliothek@freud-museum.at).

Archiv muzea shromažďuje texty, obrázky, filmy a nahrávky k dějinám psychoanalýzy. Jeho inventář obsahuje více než 22 000 archiválií, včetně autografů, knižních exemplářů s věnováním, jako Budoucnost jedné iluze (*Die Zukunft einer Illusion*), do níž napsal Freud věnování v den svého odjezdu. Muzeum získalo pozůstalosti psychoanalytiků jako Richard Sterba, Paul Federn, Ernst Kris nebo Eva Rosenfeldová, fotografie Sigmunda Freuda a jeho rodiny, portréty jeho učitelů a kolegů ze vznikajícího psychoanalytického hnutí.

Přednášky, workshopy, semináře a konference v přednáškovém sále Berggasse 19 nabízejí fórum současné diskusi o psychoanalýze, její spojení s vědami o umění a kultuře a dalšími disciplínami. Ve spolupráci s komisí Fulbrightovy nadace jsou každoročně zváni badatelé k výzkumné a pedagogické činnosti na vídeňské univerzitě. Každoročně 6. května (na Freudovy narozeniny) se zde koná předčítání z jeho děl. V roce 2003 byla založena soukromá Nadace Sigmunda Freuda, jejímž úkolem je finančně zabezpečit Freudovo muzeum a umožnit jeho fungování jako badatelského centra; podporuje a rozvíjí interdisciplinární studia v oblasti humanitních věd se zaměřením na dílo Sigmunda Freuda, psychoanalýzu a s ní související problémy a otázky.

V muzejním obchodě je k dostání psychoanalytická literatura, katalogy a dokumentární a biografická literatura v různých jazycích, stejně jako četné suvenýry, pohlednice, plakáty a další více méně vkusné upomínkové předměty. Celý sortiment si můžete objednat přes e-shop muzea na adrese www.freud-museum.at.

Muzeum je otevřeno denně od 9.00 do 17.00, od července do září do 18.00 hod., vstupné je 7 eur dospělí, 5,50 penzisté, 4,50 studenti a 2,50 žactvo.

Text a foto
ARNO PAŘÍK

LÁSKA SKRZE IRONII

(dokončení ze str. 11)

Tohle vše se v povídkách vyjevuje jako směs extáze a absurdity, jemnosti a domáckých trivialit.

SLOVA A MELODIE

Alejchem věřil v Židy, kteří ztělesňovali ctnosti bezmoci a hojivé zdroje chudoby, kteří stáli proti násilnostem dějin, vlastně proti samotné podstatě dějin. Jestliže někdo nedokáže pochopit takový pohled, kdo si nedokáže představit sílu mesianismu, jež nesměřovala do apokalyptické budoucnosti, ale do nitra společenství, k žijícím lidem, nedokáže chápat Šoloma Alejchema.

V tomto ohledu bude čtenář „zvenku“ možná tápat. Možná, že si nevšimne, že pro člověka, jako byl Tovje, vše, co náleží k židovství, může být prokletím, prachšpatným vtípem, zdrojem posměchu a zoufalství, ale být Židem je nicméně cosi cenného, cosi, co se musí chránit a střežit.

Povídky, které Šolom Alejchem vyprávěl čtenářům, byly často příběhy, jež už znali, ale v takovém případě se jako v chidském rčení nestarali o slova, ale o melodii. Šolom Alejchem vrátil svým lidem samotnou esenci jejich života a naděje, a to prostřednictvím jazyka, který dokázal povznášet obyčejně.

Když Tovje mluvil ke svému koni, byl to stejný jazyk, jakým hovořil s manželkou. A když se dohadoval s ženou, bylo to stejné, jako když mluvil s Bohem. A když rozkládal s Bohem, bylo to totéž, jako když promlouval ke koni. A tohle pro Tovjeho znamenalo být Židem. Je to něco, co by Kierkegaard nikdy nepochopil.

To poslední, co bych chtěl vytvořit, je sladce zbožný či sentimentální obrázek autora. Šolom Alejchem nikdy neváhal své čtenáře popíchnout a oni mu to štědře opláceli. Věděli, že jsou milováni, a proto nepotřebovali být zdvořilí. Ale láska, o které tu mluvím, se pro nikavě liší od bezduchého ronění slz. Láska umí být hádavá, tvrdá, trpká i násilná, může být špatně naložená, či dokonce vulgární; ježdiné, co nedokáže, je být vlašná.

Židé Šoloma Alejchema nikdy neošálili. I když své Židy a jejich kulturu hájil, měl vždycky v koutku oka zlomyslnou jiskru. Jakmile ji Židé spatřili, okamžitě věděli: *Im ken men ništ upnaren*, tenhle chlapík ví své. Když pročítáte jeho povídky, naleznete v nich pramálo idealizace, pramálo pohodlného sebeuspokojení a zdůrazňování pouze vlastního výkladu okolností, jež jsou prokletím židovského života. Mezi Šolomem Alejchemem a jeho čtenáři existuje pouto obezřelé úcty, která může vzniknout jen mezi chytrými lidmi, kteří svou chytrost navzájem uznávají, mají ze sebe potěšení a vyhovují si.

IRVING HOWE
(Přeložila Alice Marxová)

„Usad se a rozjmej – vstaň a konej.“ Nápis u kovové repliky psychoanalytické pohovky před Freudovým rodným domem.

PRAŽSKÉ SETKÁNÍ RABÍNŮ

Konference k životu a dílu pražského Maharala v září 2009

Pražská židovská obec uspořádala ve dnech 6.–8. září konferenci k životu a dílu pražského Maharala. Protože se patrně jednalo o poslední významnou událost roku, ve kterém si připomínáme 400 let od úmrtí nejvýznamnějšího židovského myslitele spojeného s Prahou, můžeme si na tomto místě dovolit krátké zamyšlení nejen nad zmíněným setkáním, ale také nad některými obecnějšími problémy, jež maharalovské události pomohly odkrýt.

Pražské setkání, jehož přednáškové bloky se odehrály v prostorách přednáškových sálů Městské knihovny, přivedlo do Prahy celou řadu zajímavých osobností především z ortodoxních rabínských kruhů. Přestože někteří avizovaní účastníci nakonec nevystoupili (významný komentátor Maharalova díla rabi Jehošua Hartman nebo štrasburský profesor David Banon), uskutěčněné příspěvky dobře reprezentovaly způsob studia Löwova díla zejména v ortodoxních kruzích.

Jednotlivé bloky se soustřeďovaly na velká témata maharalovského bádání – Maharal a halacha, racionalismus a mystika, vztah Maharala k Nežidům, Maharal a přírodní vědy nebo Maharalův pohled na agadu. Navzdory tomu, že se v případě pražského setkání nejednalo o akademickou konferenci, soustředění na „akademická“ témata i skutečnost, že většina účastníků na akademických institucích vedle svých rabínských aktivit vyučuje, nám nedovoluje hodnotit jednotlivé příspěvky bez přihlídnutí k akademickým přístupům k Maharalovu dílu (hovořili jsme o nich v souvislosti s konferencí, již letos v létě pořádala Hebrejská univerzita v Jeruzalémě, viz *Rch* 9/2009). Organizátoři do programu mimoto zařadili také některé příspěvky čistě akademických badatelů (např. Jaroslav Pánek z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy nebo Giuseppe Veltri z Univerzity Halle-Wittemberg).

Prekvapující byla z tohoto pohledu odtrženost většiny ortodoxních příspěvatelů od již dosažených výsledků akademického bádání. Některé příspěvky tak byly přímo v rozporu s poznatky, jež jsou dnes již považovány za obecně akceptované, jiné příspěvky sdělovaly jako „objevy“ to, co již akademičtí badatelé dříve publikovali.

Příkladem prvního může být příspěvek rabiho Edriho Yehudy, který přednesl tezi, že Maharalova originalita spočívá v jeho soustředění se na vyprávěcí pasáže klasické rabínské literatury (tj. *agada*). Ve sku-

tečnosti se v Maharalově případě jedná o rozšířený literární postup, využívaný hebrejsky i latinsky píšícími autory středověku, jehož hrůza z inovace je obecně známa. Nové myšlenky jsou formulovány prostřednictvím interpretace tradičních textů, což zaštiťuje autora před útoky konzervativců všeho druhu. Navíc dnes již víme, že v důrazu na výklad agady nebyl Maharal nijak výjimečný, spíše naopak. Agady se týkaly obě významné polemiky,

Účastníci konference u Maharalova hrobu 7. elulu 5769. Foto Dana Cabanová.

jež Maharal vedl se spisem Azarji dei Rossi *Meor ejnajim* (Mantova 1574/5) a s Eliezerem Aškenazim, jehož spis *Maase ha-Šem* (Benátky 1583) je stejně jako Maharalovo dílo koncipován coby interpretace vybraných vyprávěcích pasáží talmudické literatury. Na tuto skutečnost upozornil například izraelský badatel Jaakov Elbaum ve své hebrejsky psané práci *Otevřenost a uzavřenost*, jež vyšla již roku 1990 a patří k základním pracím v oboru, s odstupem dvaceti let napadaným spíše pro určitou konzervativnost (nejedná se tedy o okrajový, ale spíše o obecně přijímaný názor).

Příkladem druhého může být úvodní příspěvek rabiho Neriaha Gutela, jenž je profesorem na Univerzitě Bar Ilan. Rabi profesor Gutel hovořil o Maharalově vztahu k náboženskému právu (*halacha*). Kládl si otázku, jak je možné, že se nám od Maharala nezachovaly téměř žádné nábožensko-právní spisy, když jako vrchní rabín v Míkulově, Praze i v Polsku musel být nutně konfrontován s řadou nábožensko-právních otázek a sporů. Současně se Maharal jeví jako plodný autor, jehož spisy zaplňují v moderním vydání plných osmnáct svazků.

Již od publikace základní monografie o Maharalovi z pera Byrona L. Sherwina roku 1982 je zřejmé, že Maharal o nábo-

ženském právu psal, i když se tyto spisy naneštěstí nezachovaly. Maharal žil na samém konci období, jež vykazovalo zvýšený zájem o originalitu myšlení. Přesto tiskařské podnikání muselo již tehdy brát ohled na zájem trhu. Celá řada originálních spisů, jež nenašla své nakladatele do 20. let 17. století, kdy se z mnoha důvodů rejstřík zájmu židovského publika ve střední a východní Evropě zužuje, se jednoduše ztratila. Jak ukázal ve svém článku roku 1997 Elchanan Reiner na příkladu Šeloma Lurii (1510–1574), dříve než došlo v 18. století k oživení intelektuálních a publikačních aktivit v židovské střední a východní Evropě, stačila se poztrácat

více než polovina rukopisných svazků Luriova spisu *Jam šel Šelomo*, halachického komentáře k Talmudu, jenž je dnes považován za nejvýznamnější aškenázský nábožensko-právní spis 16. století. Na tomto pozadí nelze než přijmout skutečnost, že disponujeme pouze zlomkem Maharalova díla.

Rabi Gutel se pokusil otázkou Maharala-halachisty nahlédnout zevnitř, avšak ani zde jsme se nedozvěděli nic nového. Vysvětlení Maharalových halachických postojů poukazem na jeho známou kritiku kodexu *Šulchan aruch* Josefa Kara a současně odkazem na Maharalova staršího bratra Chajima z Friedberka (asi 1520–1588) a jeho útok na *Šulchan aruch* a *Torat chatat* Moše Isserlese v jeho spise *Vikuach majim chajim* jen opakuje fakta, jež jsou v akademickém bádání již považována za samozřejmá.

Pražské setkání rabínů tak vyvolává řadu otázek. Jednak otázky k organizaci podobných akcí: Proč organizátoři nespolupracovali s odborníky z pražského Židovského muzea, jejichž erudice, prokázaná výstavou na Pražském hradě a k ní se vážící publikací *Cesta života*, je nadevší pochybnost? Proč se nepokusili setkání otevřít místním odborníkům – nikomu z místních judaistů nebyla zaslána výzva, aby se pokusili podat návrh na příspěvek (tzv. „call for papers“), jak je jinak ve světě zvykem? Proč nebyla na setkání pozvána veřejnost (v publiku seděli téměř výhradně sami účastníci a jejich manželky)? Z tohoto hlediska se celá událost jeví jako promarněná šance využít maharalovské výročí k osobnímu dialogu židovských a nežidovských, akademických

a neakademických zájemců o Maharalovo dílo.

Naznačené otázky však můžeme posunout na obecnější úroveň. Z dosud uvedeného by se mohlo zdát, že jsme dnes svědky jakéhosi zápasu mezi tradičním studiem Maharala (a jiných židovských učenců), ztělesněným ortodoxními učenci, a čistě sekulárním, akademickým přístupem. Kdyby tomu tak bylo, dalo by se argumentovat, že naznačené konzervativní přístupy v Praze hovořících učenců vlastně vyjadřují zcela legitimní snahu uchránit Maharalovo učení před destrukcí sekulární vědou.

Ve skutečnosti je však situace zcela jiná. Jeruzalémská konference ukázala, že základní metody současného akademického výzkumu nejsou vůči židovské náboženské a kulturní tradici nijak destruktivní. Dnešní historikové přistupují k předmětu svého studia s respektem a snahou porozumět hodnotám a postojům daného společenství, což se vztahuje i na způsoby, jakým daná kultura své vlastní hodnoty vnímá.

Co se metod dnešního bádání týče, ani ty nepředstavují z hlediska tradice žádné nebezpečí. Vždyť například požadavek, aby se badatel seznámil se stanovisky svých předchůdců a kolegů, se až nápadně podobá základnímu principu výše zmíněného rabiho Šeloma Lurii, který od talmudického učence očekával, že vezme v úvahu nejen názor vyjádřený v Talmudu, ale také ve všech následujících autoritativních spisech. Poznamenejme, že bezmála všichni izraelští (i mnozí neizraelští) účastníci jeruzalémské konference jsou praktikujícími Židy, jejichž vědecké aktivity, obdivované z mnoha důvodů nežidovskými judaisty po celém světě, nejsou v žádném rozporu s jejich náboženskou identitou.

Vkrádá se proto myšlenka, do jaké míry je protekcionismus některých ortodoxních učenců dneška pouze zbytečnou snahou o vytvoření jakéhosi intelektuálního ghetta, jež se sice na povrchu staví proti vnějšímu nebezpečí, schovanému pod nálepkou sekularismu, konzumerismu nebo ateismu, ve skutečnosti je však pouze novodobým vyjádřením konzervatismu uvnitř ortodoxní židovské společnosti jako takové. Jinými slovy, neukázali nám ortodoxní mluvčí pražského setkání stejnou uzavřenost, jejímž výsledkem byla ztráta příliš originálních Luriových halachických spisů, zatímco pobožní izraelští vědci, jimž autor těchto řádků naslouchal v Jeruzalémě, prokazují, že autentický židovský postoj se dnes nijak nevyklučuje s akademickou rigorózností?

PAVEL SLÁDEK

DĚTI Z FOTOGRAFIE NA SLOVENSKU

Dňa 7. septembra 2009 sa konala v Domove Ohel Dávid v Bratislave tlačová konferencia pri príležitosti Pamätného dňa holokaustu a rasového násillia, ktorý sa na Slovensku pripomína 9. septembra (v tento deň prijal Slovenský snem roku 1941 „židovský kódex“). Tlačová konferencia bola venovaná problematike filmu *Deti z fotografie*, ktorého premiéra sa v Slovenskej televízii konala 8. septembra. Film je produktom izraelskej televízie Chanel 10 a je venovaný deťom zobrazeným na známej fotografii Alexandra Voroncova – sovietskeho dokumentaristu a fotografa. Voroncov nakrútil po oslobodení Osviečimiu v januári 1945 dokument o preživších detských väzňoch koncentračného tábora. Z jeho filmu pochádza často publikovaná fotografia detí, ktoré stoja v pásikovom oblečení za osnatými drôťmi. Do archívov Yad Vashemu sa fotografia dostala s textom, ktorý označoval aktérov za „poľské deti“. Ako sa však ukázalo, väčšina z trinástich detí zobrazených fotografiou pochádzala z územia Slovenska. Časť niekdajších detí z fotografie ešte žije a tri z nich (Marta Wise, Gabriel Neumann

Zleva doprava: Tomy Shacham, Marta Wise a Gabriel Neumann. Foto archiv.

a Tomy Shacham), dnes občania Izraela, sa predstavili na spomenutej tlačovej besede, kde sa vyjadrili k svojim životným príhodám a odpovedali na otázky novinárov.

Gabriel Neumann fotografiu prvýkrát uvidel roku 1974 v novinách. Všimol si chybný titulok pod ňou, ale reagovať sa rozhodol o mnoho rokov neskôr. Impulzom sa mu stala rastúca vlna antisemitizmu v krajinách Európskej únie koncom minulého storočia. Vyjadrenie svojich postojov a oboznámenie verejnosti so svojimi životnými osudmi vníma ako osobný príspevok k boju proti antisemitizmu. K situácii na Slovensku sa Neumann vyjadril, že ho mrzí situácia, keď „Slováci nechcú vedieť o holokauste, relativizujú ho a zamlčujú a nájdu sa aj takí, ktorí spochybňujú jestvovanie depor-

tácií“. Neumann v priebehu diskusie opravil svojho spolubesedujúceho, ktorý sa vyjadril, že jeho otec a dvaja bratia v Osviečime zahynuli, „nezahynuli, boli zavraždení“, korigoval Neumann.

Na Slovensko prišli aktéri filmu a ich rodinní príslušníci na pozvanie Dokumentačného strediska holokaustu. Dokumentárny film *Deti z fotografie* vysielala Slovenská televízia (STV 2) v predvečer Pamätného dňa holokaustu a obetí rasového násillia v hlavnom vysielacom čase. Po odvysielaní sa konala naživo TV diskusia o osudoch aktérov filmu.

ZLATÝ POKLAD

Krátko po spomenutej tlačovej besede v priestoroch Domova Ohel Dávid odhalil čestný predseda ÚZ ŽNO prof. Pavol Traubner pamätnú tabuľu venovanú trom osobnostiam modernej slovenskej histórie: Imrichovi Karvašovi, guvernérovi Slovenskej národnej banky, Karolovi Markovičovi, prednostovi filiálky Slovenskej národnej banky v Banskej Bystrici, a Ludovitovi Gavorovi, riaditeľovi Štátnej mincovne v Kremnici, ktorí každý svojím dielom prispeli k záchrane židovského zlata a šperkov, skonfiškovaných ľudáckym režimom, znemožnili jeho vyvezenie do Švajčiarska a pričínili sa o jeho úschovu. Vďaka ich úsiliu prečkal „židovský zlatý poklad“ obdobie Slovenského štátu nedotknutý. Po vojne sa malá časť zlata a cennosti vrátila do rúk pôvodných maji-

telov, väčšia časť ostala v depozite Československej štátnej banky až do roku 1951, kedy bolo zlato pretavené na tehly a stalo sa súčasťou zlatých rezerv československého štátu.

Po rozdelení Československa roku 1993 sa riaditeľovi kancelárie ÚZ ŽNO Jozefovi Weissovi podarilo zdokumentovať osudy tohto pokladu. Následne požiadal ÚZ ŽNO štátne banky, respektíve vlády nástupníckych krajín o finančnú kompenzáciu. Kompenzácia bola vládami oboch nástupníckych krajín odsúhlasená a jej podstatná časť bola investovaná do rekonštrukcie budovy bývalého židovského chlapčenského sirotinca – dnes budovy Domova opatrovateľskej služby Ohel Dávid v Bratislave.

JARO FRANEK

UŽ NIKDY OSVĚTIM ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

„Letos jsme si jako prázdninový výlet vybrali koncentrační tábor Osvětim,“ napsala týdeníku Květy (32/2009) rodina Schwarzova z Prahy. „Bylo to strašné! Měli jsme zkažené minimálně dva další týdny volna, protože jsme na ten hrozný zážitek pořád museli myslet. Proto jsme se rozhodli, že něco podobného už nikdy nepodnikneme.“ ■ ČRo-Brno (10. 9.) referoval o záměru radnice Rousínova rekonstruovat místní židovskou čtvrť, protože „Židé tvoří zásadní část historie Rousínova“. Peníze dostali z evropských fondů. ■ Právo (24. 9.) se zmiňuje krátce o tom, že Židovská obec v Brně usiluje o stavbu pomníku místním obětem holocaustu. ■ Média (např. Radio Praha ČRo 7, 13. 9., pod titulkem „Židé se v Terezíně modlili na hrobech svých rodičů“) psala o trzsně Kevert avot. ■ Mladá fronta Dnes (21. 9.) informovala „Jak Židé na Ukrajině slaví rok 5770“: „Jako by se vrátil čas o dvě století zpátky. Ve městě Uman tančily a zpívaly tisícovky ortodoxních Židů. U hrobu proslulého chasidského rabína Nachmana se během oslav začátku nového roku vystřídalo na 15 tisíc mužů a chlapců...“ Místní si libují: „Kdyby nebylo chasidských Židů, neměli bychom z čeho žít,“ říká padesátiletá Ukrajinka Svetlana, „čím víc jich přijede, tím lépe. Práce je tu málo a platy nízké.“ Ve svém domě ubytuje dvě desítky chasidů, za každého nocležníka inkasuje 200 dolarů. ■ Hospodářské noviny (22. 9.) zaznamenaly, že čeští občané, kteří za druhé světové války museli pracovat

v nacistických táborech, mají šanci získat německý důchod. Týká se to však už jen asi 700 lidí, převážně Židů. ■ Pod titulkem „Odešla s babím létem“ otiskl Jindřichohradecký deník (11. 9.) vzpomínkově laděný nekrolog na Leopoldýnu Šimonovou (89), která jako „jedna z mála jindřichohradeckých občanů“ přežila koncentrační tábor, „měla ostych vyprávět o svém utrpení ... ale ve vysokém věku našla odvalu a přícházela mezi mládež a skromně mluvila o své těžké životní zkušenosti“. ■ Pod titulkem „Mohyán z Auschwitzu“ hovoří MfD (12. 9.) s bývalým vězňem Oldřichem Stránským (88), vlastní téma obsáhlého článku však naznačuje podtitulek:

„Jaký bude tento svět, až zemře poslední osvětimský vězeň? Ta doba se neodvratně blíží.“ ■ Britské listy (8. 9.) zaznamenaly, že publicista V. Stwora, „vydavatel kontroverzního webzínu Zvědavce“ byl v Praze odsouzen na 2 roky podmíněně za článek „Holocaust a jeho čtyřmiliónová varianta“, v němž podle soudu „zpochybnil nacistické genocidium na Židech“. Britské listy (10. 9. aj.) rozsudek odsoudily a otevřely debatu na téma svoboda slova. ■ V médiích doznívala smrtť nej-různějších článků na téma rabi Löw a golem. Právo (8. 9.) ještě připomnělo mezinárodní judaistickou konferenci v Praze o Maharalově díle. ■ Idnes (8. 9.) přinesl zprávu, že německý Spolkový sněm „až dnes, 64 let

po skončení války, rehabilitoval tzv. válečné zrádce z té doby. ... K obvinění z válečné zrady (a často trestu smrti) stačilo obchodování na černém trhu, jiné politické smýšlení či podpora válečných zajatců a Židů.“ ■ Podle deníku Právo (22. 9.) bude letošní sklizeň vína na Mostecku slabší. Nižší bude i vývoz košer vína, které se vyrábí v Chrámcích, do Izraele. „Pokoušeli jsme se prorazit taky do Číny, ale dodnes se soudíme o peníze,“ svěřil se novinám „nejvýznamnější mostecký vinař“ I. Váňa. ■ O košer víno z Chrámců se mj. zajímala také reportáž časopisu Profit (7. 9.). ■ MfD (24. 9.) přinesla rozhovor s britským spisovatelem Simonem Mawerem

u příležitosti českého vydání jeho románu *Skleněný pokoj*. Námět i téma čerpal autor z nedávné české historie, k napsání ho inspirovala unikátní brněnská vila Tugendhat, již pro rodinu brněnského továrníka projektoval ve 20. letech minulého století Mies van der Rohe. Protagonistou románu je křesťansko-židovská rodina, na jejímž osudu chtěl Mawer „objasnit napětí smíšeného manželství té doby“. Tentýž list (9. 9.)

zaznamenal, že román je nominován na významnou britskou Man Bookerovu cenu. ■ Problematiku „smíšeného manželství“ za protektorátu si vzal za téma také nový český film *Protektor* režiséra Marka Najbrta. Média (např. Žďárský deník, 24. 9.) film většinou chválí (např. týdeník Reflex, 24. 9., pod titulkem „Protektor může směle kandidovat na filmovou událost roku“). ■ Také excentrická fantazie amerického režiséra Quentina Tarantina *Hanební panchari* na téma židovská pomsta za druhé

Kresby Antonín Sládek.

světové války vzbudila většinou nadšení novinářů (viz např. Neviditelný pes, 10. 9., který píše o „Tarantini ve vrcholné formě“). ■ Všechna média (mj. Rakovnický deník, 5. 9.) zaznamenala čtyřdenní pouť „Wintonova vlaku“ z Prahy přes Německo do Londýna, která vyvrcholila setkáním s Nicholasem Wintonem. „Schwarzenberg mávl a zvláštní vlak vyjel,“ dala si do titulku MfD (2.9.). ■

„Protože svět se stále vyvíjí dopředu a myslím si, že jistě lidské hodnoty upadají, člověk, jako je Nicholas Winton, by se v dnešní době velmi těžce hledal,“ řekla deníku Slovácko (15. 9.) studentka hodonninského gymnázia Barbora Lagová, která se putování vlaku zúčastnila jako vítězka soutěže Winton Train. ■ Noviny Region Havířovsko (22. 9.) zaznamenaly, že v loutkovém sále KD v Havířově vystoupil s úspěchem „Tomáš Graumann, brněnský Žid, naturalizovaný Američan, křesťanský misionář na Filipínách a jedno z 669 dětí, zachráněných Nicholasem Wintonem“. ■ Zdravotnické noviny (14. 9.) v glosáři s nadpisem „Šťastnou plavbu na Lodi bláznů“ zaznamenaly, že organizátoři akce Winton Train „pozvali Židy z celého světa, ale nikoho nenapadlo obstarat košer pohoštění“. ■ Lidové noviny (21. 9.) zaznamenaly vydání knihy *Krajan*, v níž spisovatel a muzikolog Zdeněk Mahler píše o „mágovi, monstři i profesorovi energie“ Gustavu Mahlerovi. V knize, která vychází ke 150. výročí umělceva narození, autor připomíná i dnes už klasické Mahlerovo postesknutí: „Celý můj život je vlastně touha po domově. Cítím se jako trojnásobný vyhnanec: jako Čech mezi Rakušany, jako Rakušan mezi Němci, jako Žid na celém světě. Všude vetřelec, nikde vítán.“

(tp)

IZRAEL: Nový rok a nová levice

Měřeno židovským kalendářem, tedy v rámci 58. století od stvoření světa, právě skončila šedesátá léta a začala léta sedmdesátá. Může to znamenat i nějaký posun pro Izrael? V jistém smyslu ano, jak tomu nasvědčuje už vláda Benjamina Netanjahua – někteří ji považují za nejpravcovější v dějinách Státu Izrael, jiní poukazují na to, že se opírá o široký konsenzus, o velkou koalici pravice a levice. Možnostem posunu na cestě k „řešení v podobě dvou států“, jak zní často citovaná formule, se věnují též izraelská média.

BOJKOT JAKO VÝRAZ ZOUFALSTVÍ

O vývoji na izraelské levici a mezi Palestinci na Západním břehu Jordánu (neplést s Hamástanem v Gaze) píše Bradley Burston, bloger deníku *Ha'arec*. Uplynulou dekádu vnímá jako již uzavřený úsek od krachu málem podepsané izraelsko-palestinské mírové dohody v Camp Davidu v červenci roku 2000 a následné druhé palestinské intifády.

„Dekáda diplomatických ochromení, brutálních vojenských konfrontací a souběžného rozkladu ideologie i struktur tábora míru v Izraeli byla provázána hlasy levice ze zahraničí. Ty vyzývaly k bojkotům Izraele jako naléhavému kroku v době, kdy domácí izraelské úspěchy v boji proti okupaci ustrnuly,“ tvrdí Burston. Vzápětí ale dodává, že židovský Nový rok signalizuje počátek jakéhosi nového dechu mírového tábora. Názorně to ukázala polemika mezi dvěma levičáky – politologem Nevem Gordonem z Beerševské univerzity a ikonou levicového aktivismu Uriem Avnerim.

Neve Gordon se v článku pro list *Los Angeles Times* přihlásil k bojkotu Izraele, k podpoře hnutí *Bojkot, stažení investic a sankce*, které rozjeli Palestinci v roce 2005. Proč? Dospěl prý k názoru, že dnešní Izrael je státem apartheidu, politiky odděleného vývoje ras, jak byla známa z Jižní Afriky. Mezi Středozemním mořem a řekou Jordán žije 6 milionů Židů a 5 milionů Palestinců. Obě skupiny žijí na téměř území, ale podléhají odlišným právním systémům. Palestinci nemají ani stát, ani mnohá základní práva. Naproti tomu všichni Židé – ať už žijí v Izraeli či na okupovaných územích – jsou občany Státu Izrael. Gordon dospěl k názoru, že cestou z apartheidu je řešení v podobě dvou států, je však přesvědčen, že ho lze dosáhnout pouze tlakem zvenčí, bojkotem.

Uri Avneri se s Gordonem léta zná, má za sebou pestrou životní dráhu, která začala v Irgunu, ale dovedla ho až na levice, takže by se zdálo, že zmíněná argumentace je mu vlastní. Opak je pravdou. Gordonovy argumenty vyvrací sice s pochopením pro levice, ale velmi přesvědčivě, a navíc jako člověk, který věc prodebatoval s jihoafrickým biskupem Desmondem Tutuem – symbolem boje proti apartheidu a mírovým nobelistou. Doufáme, že Obama se svým plánem pro Blízký východ postaví izraelské mírové hnutí na nohy a přesvědčí naši veřejnost, že cesta k míru s Palestinci je možná, tvrdí Avneri, ale hned dodává: Nikdo, kdo chová tuto naději, nemůže podporovat bojkoty Izraele. Ti, kdo po nich volají, jednájí ze zoufalství. To je jádro problému. Neve Gordon a jeho partneři dospěli k závěru, že neexistuje šance změnit veřejné mínění v Izraeli, že je třeba ignorovat izraelskou veřejnost a soustředit se na mobilizaci světa proti Státu Izrael. Nesdílím tento postoj – ani srovnání s apartheidem, ani zoufalství z Izraelců, ani naději, že svět přiměje Izrael, aby jednal proti své vlastní vůli.

Politiciť jestřábové to asi vnímají jako „jeden za osmnáct, druhý za dvacet bez dvou“. Ale ti, kdo sledují izraelskou levice, tu vidí změnu, kterou Bradley Burston popisuje jako nový realismus, jako cestu ze samolibého elitářství k uznání reality.

Burston zaznamenává i obecnější posuny. Podle průzkumů většina Izraelců přijímá, ba podporuje variantu dvou států, jak se jí před dekádu pokoušel zprostředkovat Bill Clinton: stažení z většiny Západního břehu; palestinská metropole v části východního Jeruzaléma; společná správa svatých míst; návrat palestinských uprchlíků, ale na území palestin-

ského státu (s tím, že Izrael by deklaroval svou spoluzodpovědnost za vznik problému uprchlíků).

Tím to nekončí. Výraz nový realismus se týká i Palestinců, ale tomu už se věnuje jiný autor.

JÁ JSEM TO ŘÍKAL

Larry Derfner si v listu *The Jerusalem Post* v článku „Matka všech ztracených příležitostí“ všímá jedné věci: izraelská společnost je nastavena tak, že vnímá především špatné zprávy o Palestincích (ty ji dokážou mobilizovat), zatímco dobré zprávy pomíjí.

Co je nového, kromě toho, že mírový proces je stále zamrzlý? Podle Derfnera tu cosi nového je: Palestinci na Západním břehu dělají to, co jsme si sto let představovali, že budou dělat: Zastavili terorismus; budují ekonomiku; posilují vymahatelnost práva; jsou cvičeni Američany a spolupracují s izraelskou armádou i rozvědkou; zavírají své militanty po tisících a neváhají na ně střílet; je bezpečné jezdit autobusy v Izraeli, a dokonce je po čtvrtstoletí bezpečné jezdit

autem po Západním břehu. Derfner připomíná slova svého redakčního kolegy Chálida Abú Tuámího, specialisty na arabské dění: „Riziko, že se izraelský řidič zabije při dopravní nehodě v Izraeli, je teď vyšší než riziko, že ho během jízdy po Západním břehu zabije terorista.“ Ale my to odmítáme vidět, dodává Derfner.

Jeho poselství zní takto: Nevíme, jak dlouho nová éra potrvá. Nevíme, co přijde po ní. Jisté je,

že ať to bude cokoliv, budeme to moci ovlivnit méně než to, co se děje teď. Nenabídneme-li Palestincům státnost právě teď, vrátí se opět k nepřátelství. Smutné je, že pokud tak Palestinci učiní, jen to posílí naši morálku. Nic není tak krásné jako vyvinění sebe sama. Nic nechutná lépe než tvrdit: „Já jsem to říkal.“

ZBYNĚK PETRÁČEK

Co je nového kromě toho, že mírový proces je stále zamrzlý?
Foto Karel Cudlín.

Kalendárium

„Nepoznán a odmítnut českou kritikou, vyvolal Máchův *Máj* téměř okamžitě živé přijetí a kladné hodnocení u pražských Němců,“ konstatuje literární historik Ladislav Nezdařil ve své skvělé knize *Česká poezie v německých překladech* (Praha 1985), v níž soustředil úctyhodnou sumu informací i odborných soudů. Dokládá tu mj., jak velkou úlohu hráli na pomezí české a německé kultury židovští překladatelé. Také k „živému přijetí a kladnému hodnocení“ *Máje* v pražském německém prostředí přispěli, dokonce podstatně: spisovatel a budoucí lékař Siegfried Kapper báseň přeložil (byl to první překlad této básně do cizího jazyka) a dílo publikoval pod názvem *Karl Hynek Macha's MAI* v roce 1844, tedy před **165 lety**, v ročence *Libussa*.

Kapper *Máj* přeložil zřejmě už ve svých 21 letech, roku 1842. O rok později otiskl ve vídeňských *Sonntagsblätter* studii *Karel Hynek Macha und die neuböhmische Literatur*, v níž vyslovil údiv nad českou negací *Máje* a jako jeden z prvních rozpoznal epochální význam básně pro českou literaturu. „Mácha ukázal,“ píše, „jak lze dodatí jazyku, jehož prvky se všeobecně považují za chudé, tvrdé, neohebné a nepoddajné, uhlazenosti, dokonalosti, libozvuku a náplně; on dovedl vládnouti českým jazykem jako snad nikdo před ním.“

Nezdařil soudí, že Kapperův překlad *Máje* měl v předběřznové době „význam zásadní“ a připomíná, že to byla po *Rukopisech* první významná česká báseň přeložená do němčiny. Kvalitu překladu nijak nechválí, bere však v úvahu autorovo mládí a dodává, že navzdory tomu, že hodnota jeho překladů kolísá, představují vedle prací A. V. Svobody, hr. Thuna a židovských autorů Moritze Hartmanna a Friedricha Adlera „vše podstatné a hodnotné“, co pro překlad české poezie přineslo 19. století. Dobrou známku ostatně od Nezdařila nedostal žádný z řady dalších překladů Máchovy básně. Uznání si od něj vysloužili jen Otto Eisner a Hans Schönhof, v jejichž rukopisné verzi občas „Mácha poprvé promluvil jinou řečí, a přeče svou“. Oba mladí židovští literáti v roce 1939, před **70 lety**, emigrovali a čekal je rozdílný osud:

Schönhof (nar. 1913 v Brně) padl jako příslušník francouzského odboje ve 40. letech, Eisner (1911 Šternberk–1975 Bradford) působil po válce v Anglii jako vysokoškolský profesor.

Vraťme se k Siegfriedu Kapperovi, který patřil k nejzajímavějším osobnostem multikulturní Prahy v 19. století. Bojovník na barikádách roku 1848, lékař, německý a český spisovatel, jako pravý romantik milovník lidové poezie a její překladatel (*Slawische Melodien*, 1844 aj.) získal vztah k českému jazyku a slovanskému živilu vůbec už v dětství ve svém rodišti (narodil se 21. 3. 1821 ve vsi Smíchov u Prahy). Za studií ve Vídni se stal vůdčí osobností prvního pokusu o sblížení Čechů a Židů. Je spoluautorem *Tefilot Jisrael-Modlitby Jisraelitův* (Vídeň 1847),

Fr. Kriehuber, Siegfried Kapper.

prvního překladu hebrejských veršů do češtiny, a autorem *Českých listů* (Praha 1846), první sbírky českých básní, kterou napsal Žid.

S ostrou kritikou sbírky vystoupil v časopise *Květy* Karel Havlíček Borovský, který tvrdě odmítal verbální vlastenectví části české literatury a nevěřil ani v upřímnost Kapperovy touhy a potřeby přiblížit

se Čechům. Pokládal ho za dalšího z pseudovlastenců a jeho vyznání měl za literátské klišé.

Siegfried Kapper, odmítnut, psal pak především německy, upřímný zájem o Čechy a Slovany vůbec si však, přesvědčen, že sblížení je možné, zachoval až do konce života. (Zemřel 7. 6. 1879 v Pise, kde je pochován – nedávno jsme si tedy připomněli, že uplynulo **130 let** od jeho smrti.) Z jeho českých básní mnoho živého nezůstalo, dva verše by si však mohli dát jako motto knihy svého osudu mnozí jeho následovníci, ale nejen oni a nejen Židé. Jsou adresovány přáteli, českému básníku V. B. Nebeskému: „Ó Wáclave, ty neznáš boly rmutné, / milovat vlast a být v ní cizincem.“

Z osobností, které mají své jubileum v říjnu, si připomeňme alespoň tři: rabín a spisovatel **ADOLF KURREIN** (28. 1. 1846 Třebíč–28. 10. 1919 Teplice) – **90 let**; spisovatel **HERMAN UNGAR** (20. 4. 1893 Boskovice–28. 10. 1929 Praha) – **80 let**; orientalista a historik umění **PAUL ELIEZER KRAUS** (11. 11. 1904 Praha–14. 10. 1944 Káhira) – **105 let a 65 let**. **tp**

MEDAILE JAKO HOLD

Jablonecká firma Lucid vydala v minulých dnech unikátní sadu medailí, které připomínají židovskou kulturu v českých zemích. Jedná se o první ucelený soubor svého dru-

hu vydaný u nás. Téma souboru bylo podle sdělení firmy zvoleno jako „hold příslušníkům židovské komunity za jejich příspěvek k rozvoji kulturního prostředí i ekonomické prosperity českých zemí během dlouhých staletí, kdy na území českých zemí žili a tvořili“. Sada se skládá ze šesti zlatých a stříbrných medailí, čtyři z nich se týkají židovského života: *Bar micva* (autoři Jakub Orava, ak. sochař Jan Lukáš); *Židovská svatba – Mazl tov* (Jakub Orava, D. Čermák, J. Lukáš); *Staronová synagoga v Praze* (D. Čermák, J. Lukáš) a *Starý židovský hřbitov v Praze na Josefově* (Jakub Orava), dvě připomínají významné osobnosti: *Franz Kafka* (J. Lukáš) a *Sigmund Freud* (J. Lukáš, D. Čermák). Rytci: Luboš Charvát a Anselm Roskovec. Medaile mají průměr 20 mm, zlatá váží 3,7 g, stříbrná 5 g. Kazeta s celou sadou je doplněna tematickou bro-

žurou; získat lze i jednotlivé medaile (také v dárkové krabici), spolu s letákem a certifikátem pravosti. Na požádání lze na medaile vyřít datum. Přesná cena lehce kolísá dle aktuální ceny drahých kovů na burze. Přibližná cena kolekce je 25 300 Kč (ve zlatě) a 3400 Kč (ve stříbře), jednotlivé medaile 4100 Kč (zlato) a 531 Kč (stříbro). Při uvedení hesla „Roš chodeš“ získá zájemce 7% slevu. Každá z medailí vychází v nákladu 1000 kusů. Blíží viz lucid@lucid.cz. **red**

ZÁHŘEBSKÝ SBOR V JERUZALÉMSKÉ SYNAGOZE

■ Ve středu **14. října** od 18.00 vystoupí v Jeruzalémské synagoze sbor *Lira*, který vznikl před pětadesáti lety při židovské obci v Záhřebu. Na repertoáru má synagogální hudbu, ale také písně v jidiš, v ladino a hebrejské lidové písně. Sbor koncertuje po celém světě a získal několik chorvatských i mezinárodních ocenění. V Praze zazpívá pod taktovkou Roberta Homena španělsko-sefardské romance, liturgické, jidiš a folklórní písně. Koncert se koná pod záštitou Chorvatského velvyslanectví v Praze. Vstup volný.

KINOKONCERT VE ŠPANEĽSKÉ SYNAGOZE

■ Dne **14. října** v 19.00 a znovu od 21.00 hodin se ve Španělské synagoze koná pořad *Kinokonzert* s podtitulem *Cinegoga*. Jedná se o uvedení němeého snímku *Hladová srdce* (Hungry Hearts, 1922) amerického režiséra E. Masona Hoppera s hudbou mladého českého skladatele **Jana Duška** a s živým doprovodem orchestru Berg pod vedením Petera Vrábela. Brilantní filmový amalgám romance, grotesky, dramatu ze soudní síně a dokumentu (snímek obsahuje originální dobové záběry newyorské Lower East Side, v prvních desetiletích 20. století obývané převážně židovskými přistěhovalci z východní Evropy) Židovskému muzeu v Praze laskavě zapůjčilo Národní centrum židovského filmu při Brandeisově univerzitě (USA). Lístky na představení on-line: www.berg.cz; tel.: 604 205 937; prodejny via musica.

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

(společenský sál ŽOP, Maiselova 18, P 1)
■ V úterý **20. října** v 15.00 uvítá Y. Přenosilová na pražské obci zpěvačku Irenu Budweiserovou, členku Spirituál kvintetu, první dámu českého soulu, blues a gospelů.

KULTURNÍ PROGRAM DSP HAGIBOR

(Vinohradská 159, P 3)
■ 13. října v 15.30: Beseda s **Evou Kosákovou** k 400. výročí úmrtí rabiho Löwa.
■ 20. října ve 14.00: *Hledání světa*, vernisáž výstavy obrazů **Barbary Tomanové-Lebenshartové**.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽMP V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro;
www.jewishmuseum.cz/vkc)
■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18 hodin a vstupné na ně je 30 Kč.
■ 5. 10.: **70. výročí prvních transportů českých a moravských Židů do Niska nad Sanem**. Přednáška historika a dokumentaristy Lukáše Příbyla.

KULTURNÍ POŘADY

Marc Chagall: *Svátek Sukot*, olej, 1916.

- 13. 10.: *Nigun* – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. Účinkují: Věra Nerušilová – zpěv, Alexander Shonert – housle, Natalie Shonert – klavír. Vstupné 60 Kč.
- 15. 10.: *Perzekuce židovského obyvatelstva v Československu Státní bezpečností*. Přednáška historika Ondřeje Koutka, který pracoval několik let v Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu.
- 21. 10.: Projektce dokumentu *Po stopách starých rabinů*. Putování po významných izraelských lokalitách, spojených s počátky rabínského judaismu. Dokument uvede jeho režisér Petr Raus.
- 22. 10.: Překladatelka Tereza Černá představí v rámci cyklu *Cesty izraelské literatury* izraelského prozaika, scénáristu a autora předloh komiksů **Etgara Kereta** (narozen 1967 v Tel Avivu), jednoho z nejčtenějších současných spisovatelů.
- 27. 10.: *Izraelská společnost a náboženství*. Přednáška právníka a politologa Marka Čejky z nového cyklu *Náboženství a politika* v Izraeli.
- 29. 10.: *Maharalův život a společenské působení*. Přednáška PhDr. Alexandra Putíka ze Židovského muzea v Praze se uskuteční jako doprovodná akce k výstavě *Cesta života*.
- Nedělní program pro děti a jejich rodiče: 11. 10. ve 14.00: *Lviček Arje slaví Nový rok* (Roš hašana). Prohlídka: Maiselova synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

Výstavy v prostorách VKC:

- Libor Cabák, *Zmizelá stopa židovských památek*. Fotografie židovských hřbitovů, čtvrtí a synagog.
- *Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a Zmizelí sousedé/Pocta dětským obětím holocaustu* – stálá expozice

kopíí putovních výstav VKC. (Pro veřejnost jsou otevřeny po–čt 10–15, pá 10–12.)

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽMP V BRNĚ

- (tř. Kpt. Jaroše 3; www.jewishmuseum.cz/brno)
- 4. 10. v 15.00: *Sukot čili Svátek stanů*. Dílna pro rodiče s dětmi od 3 let. Vstupné 30 Kč.
  - 6. 10. v 18.00: Ludvík Aškenazy: *Kůž* – poslech rozhlasové hry uvede Mgr. P. Hnilička. Vstupné 20 Kč.
  - 13. 10. v 18.00: *...a pátý jezdec je strach* – film režiséra Z. Brynychy. Vstupné 20 Kč.
  - 15. 10. v 18.00: **5xR** = večer hudby židovských skladatelů pro Broadway a Hollywood: Raksin, Romberg, Rome, Ronell, Rose uvádí MgA. Jan Beránek. Vstupné 20 Kč.
  - 20. 10. v 17.00: *Symbolika židovských náhrobků* – přednáška Ivy Steinové. Vstupné 20 Kč.
  - 22. 10. v 18.00: *Vztah k Židům a židovství u některých významných osobností literatury 19. století*. Přednáší Doc. Dr. Ladislav Soldán, CSc. Vstupné 20 Kč.
  - V říjnu je v sále VKC přístupná výstava Židovské vzdělávání a školství. Vstup volný.

CESTA ŽIVOTA

■ Do **8. listopadu** je v Císařské konírně Pražského hradu přístupna výstava s názvem *Cesta života: Rabi Jehuda Leva ben Becalel (kol. 1525–1609)*. Na rozsáhlé výstavě je představena řada dobových rukopisů, tisků a artefaktů ze sbírek pražského ŽM i další vzácné předměty (více viz Rch 8, 9/2009).

SKUPINA JASMÍNY GODDER

■ Ve dnech **11. a 12. října** se v pražském Divadle Archa v rámci festivalu *4+4 dny v pohybu* představí skupina vynikající tanečnice původem z Izraele **Jasmíny Godder** (Yasmeen Godder Company) s představením *Jedinečný pocit*.

HOUSLISTA GIL ŠACHAM

■ V rámci festivalu *Struny podzimu* vystoupí v kostele sv. Anny přední izraelský houslista **Gil Šacham** se skladbami J. S. Bacha. Koncert se koná dne **21. října** v 19.30.

AVIŠAJ COHEN V RUDOLFINU

■ Dne **29. listopadu** představí jazzový basista **Avišaj Cohen** nový projekt s názvem *Aurora*. Vstupenky lze objednávat na jmw.cz.

SYNAGOGA TURNOV

- Turnovská synagoga bude v říjnu otevřena o víkendech a svátcích od 9 do 17 hodin.
- Srdečně zveme na koncert dua Two Voices (Edita Adlerová a Jana Rychterová) *Židovské a jiné písně*, který se koná se v sobotu **10. října** v 17.00 hodin.
- V sobotu **17. října** se od 15.00 hodin koná přednáška s názvem *Golem*.

RAFAEL CENTRUM

■ Každou druhou neděli v měsíci pořádá Rafael Institut (sdružení psychologů a psychoterapeutů, které poskytuje poradenství a vzdělávání odborníkům i laikům pečujícím o lidi, kteří prošli šoa) přednášku v rámci studia mezilidských vztahů mezi jedinci, skupinami a mezi skupinami se zvláštním zřetelem ke vzniku, prevenci a terapii traumatu. Dne **11. října** od 18.00 se koná přednáška Doc. PhDr. **Karla Balcara**, CSc., který promluví na téma **Člověk a trauma**. Vystoupí ve Vzdělávacím a kulturním centru ŽMP, Maiselova 15, Praha 1 (3. patro). Vstup dobrovolný. Bližší info na adrese hklimova@volny.cz.

Rafael Institut pořádá současně blok přednášek a seminářů o duševním traumatu, jeho prevenci a léčení. Koná se ve dnech **16. a 17. října** v Praze opět v prostorách Vzdělávacího a kulturního centra ŽMP. Program tříletého teoretického vzdělávání plánovaného do čtyř bloků ročně je určen odborníkům i laikům, psychologům, psychiatrům, zdravotníkům sociálním pracovníkům, duchovním, vojákům, studentům a všem zájemcům o problematiku. (Cena za 11hodinový blok je 1650 Kč.) Zájemci o bližší informace a o přihlášky, hlaste se laskavě na e-mailu: gabriela.dymesova@centrum.cz.

TRAUMA A SVĚDOMÍ

■ Dne **16. října** od 8.30 do 17.00 se ve Vzdělávacím a kulturním centru ŽMP v Praze pořádají občanská sdružení Rafael Institut a Prix Irene seminář na téma **Trauma a svědomí**. Přednášky pronesou mj. Gaby Glassmanová z Velké Británie (na téma **Trauma, svědomí a vědomí**), Milan Balabán (**Hebrejské myšlení a pojem svědomí**), Jiřina Šiklová (**Nesamozřejmost svědomí**). Na semináři převezme cenu Prix Irene pan Václav Trojan. Cena semináře je 250 Kč (studenti, matky na MD, senioři 120 Kč). Bližší info na adrese: hklimova@volny.cz.

WIZO

■ Říjnová schůze našeho sdružení se koná ve středu **14. 10.** od 15.00 v sále Židovské radnice (Maiselova 18); výbor se sejde **7. 10.** v 15.00 v Jáchymově ulici. *ve*

SDRUŽENÍ ŽIDOVSKÝCH ODBOJÁŘŮ A VOJÁKŮ

■ Sdružení židovských odbojářů a vojáků zve své členy na setkání ve čtvrtek **8. října** v 10 hodin ve 3. patře radnice ŽOP, Maiselova 18, Praha 1 a přeje všem dobrý rok 5770. Ozvučení a pohoštění zajištěno. *št*

ÚZ ŽNO NA SLOVENSKU

■ Při příležitosti 65. výročí SNP sa konala dňa 27. 8. v Novom Meste nad Váhom na miestnom cintoríne spomienka na padlých počas 2. sv. vojny. Nezabudlo sa ani na Vojtechu Friedmana, ktorý padol 5. 9. 1944 ako

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

partyzán a je pochovaný na miestnom židovskom cintoríne.

Kyticu kvetov mu položili k hrobu predstavitelia mesta v Novom Meste nad Váhom a Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. *mp*

ŽIDOVSKÁ OBEC DĚČÍN

■ ŽOD uskutečnila dne 17. 9. v rámci Evropského dne židovské kultury koncert komorního souboru Atlantis Collegium Praha k 250. výročí úmrtí F. Händela. Dostavilo se asi 130 hostů.

Dne 19. 9. proběhlo setkání k prvnímu dni Roš hašana. Bohoslužbu vedli kantor Michal Foršt, Achab Haidler a Jan Reitschläger. Hudební doprovod zajišťoval Viktor Bytchek. Účastnilo se 42 členů židovské obce.

Dne 24. 9. vystoupila v děčínské synagoze taneční skupina Besamim.

Dne **18. října** bude slavnostně zahájena výstava obrazů s židovskou tematikou známé malířky Evy Milotové. Účast na vernisáži přislíbil velvyslanec Státu Izrael s manželkou. Tyto společenské akce již probíhají ve spolupráci s židovskou obcí Ústí nad Labem. *mp*

VÝZVY

■ Pátrám po osobách, které znaly mou matku **Věru Dostalovou**, rozenou Drobnou, nar. 1948, zemřela v ČR 1976; případně mého děda, pana **Ladislava Drobného**, nar. 1924, zemřel v Kanadě 1991. Prosím, ozvěte se mi na telefon 606 626 096, případně do redakce Rch, pokud jste uvedené osoby znali. Děkuji.

MUDr. Jiří Dostal

■ Prosím všechny, kdo znali nebo potkali pana **Zoltána Zimmermanna**, narozeného dne 26. 11. 1908 v Prešově, žijícího asi od roku 1930 v Praze a deportovaného pravděpodobně v roce 1943 do Terezína, aby mne laskavě kontaktovali na tel. č. 274 867 716 nebo 603 281 165. Uvítám jakoukoli zprávu či informaci. Děkuji.

INZERCE

■ Pronajmu byt 2 plus 1 s lodžii v Praze 6 na Petřinách. Byt je zařízený, je v něm pračka, lednička, parkování u domu. Nájemné činí 9000 Kč, služby (topení, voda) 3500 Kč, elektřinu a plyn platí nájemce přímo dodavateli. Kontakt: 732 871 756, e-mail: otapetriny@volny.cz.

DŮM V ULICI LIPOVÁ 749/15

(Tisková zpráva Židovské obce v Teplicích) Židovská obec v Teplicích získala dům v ulici Lipová 749/15 darem od kraje Ústí nad Labem v roce 2005. Původní záměr byl vybudovat v něm středisko sociálních a zdravotních služeb především pro ty, kdo přežili holocaust. Dále měl sloužit jak členům obce, tak i širší veřejnosti. Havarijní stav objektu však vyžadoval rekonstrukci, která daleko převyšovala finanční možnosti ŽO v Teplicích.

V situaci, kdy dům hrozil zřícením, se teplická obec rozhodla objekt prodat a získané peníze využít na sociální programy a na ochranu památek, které má ve své péči, především na teplický židovský hřbitov.

V této době kontaktoval naši obec pan Doron Kolliner, syn jednoho z původních majitelů domu, žijící v Izraeli. Tak jsme se dozvěděli, že se jedná o budovu, která byla původním vlastníkům jako Židům nacisty zabavena, a také, že jim po skončení války ani po roce 1989 v restitučním řízení nebyla vydána. Po konzultacích na půdě Federace ŽO v ČR předložilo vedení ŽO v Teplicích členům své obce návrh, aby dům byl poté, co budou teplické obci uhrazeny vynaložené náklady, darován původním vlastníkům. Členové obce tento návrh velkou většinou schválili jako přirozený akt solidarity a spravedlnosti bez ohledu na to, že restituční právní cestou rodina Kollinerů ve snaze o vydání objektu neuspěla a bylo jí vyplaceno Nadačním fondem obětí holocaustu symbolické odškodnění.

Původní vlastníci, zastoupení panem Doronem Kollinerem, se po seznámení se stavem budovy nakonec rozhodli dům nepřevzít a požádali teplickou ŽO, aby dokončila již zahájené jednání o prodeji. Ta následně dům prodala. Čistý výnos z prodeje představuje 5 700 000 Kč.

Vedení ŽO předložilo členům obce další návrh, jak s výnosem prodeje naložit. Doporučilo, aby 4 000 000 Kč bylo formou daru převedeno původnímu vlastníkovi Juliovi Kollinerovi. ŽO Teplice dále zaplatí českému státu darovací daň ve výši 400 000 Kč. Zbytek 1 300 000 Kč bude uložen na zvláštní konto a použit na rekonstrukci židovského hřbitova v Teplicích, kde mají hroby svých předků i Kollinerovi. Tento návrh, který vychází z ústní dohody mezi představiteli teplické ŽO a Doronem Kollinerem, 86 % členů obce na shromáždění 18. 9. 2009 schválilo.

Toto rozhodnutí, které je konečné, umožňuje alespoň částečnou nápravu křivd minulosti. V první řadě představuje akt spravedlnosti pro původní majitele, oloupené nacisty, kteří získávají rozhodující část peněz, jež prodej vynesl. Dále pak umožňuje důstojnou úpravu židovského hřbitova, který je po vypálení synagogy nacisty hlavní připomínkou kdysi velké a významné židovské pospolitosti v Teplicích.

Oldřich Látal
předseda ŽO v Teplicích

ŽNO BANSKA BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom narodeným v **októbri** a **novembri**: pani Aviva Cimblová, nar. 23.10. – 74 rokov; pani Johanna Ambrošová, nar. 23.11. – 77 rokov, a pani Ruženka Becková, nar. 13.11. – 82 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO BRATISLAVA

V mesiaci **októbri** oslavujú svoje narodeniny: pani Alica Driapsová – 77 rokov; pani Maria Incezoová – 71 rokov; pani Gabriela Kamenická – 90 rokov; pani Alžbeta Kardošová – 82 rokov; pani Magdaléna Kramerová – 81 rokov; pán Peter Kurz – 74 rokov; pani Katarína Moškovičová – 93 rokov; pán Arnošt Richter – 79 rokov; pán Ján Schwarz – 73 rokov; pani JUDr. Marianna Široká – 77 rokov, a pán JUDr. Peter Volko – 80 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **říjnu** oslavujú narodeniny naši členové: pan Vít Bartoš, nar. 21.10. – 46 let; paní Hana Kupská, nar. 7.10. – 73 let; pan Radek Maník, nar. 14.10. – 42 let; paní Miriam Navrátilová, nar. 15.10. – 39 let; paní Jaroslava Ondrová, nar. 26.10. – 77 let; pan Michal Pelíšek, nar. 9.10. – 29 let; paní Milada Slunská, nar. 14.10. – 80 let; paní Marie Sudová, nar. 9.10. – 70 let, a paní Susana Urbanová, nar. 6.10. – 76 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **říjnu** oslavujú: paní Irena Čalounová, nar. 23.10. – 35 let; paní Eva Erbenová, nar. 24.10. – 79 let; pan Ing. František Fendrych, nar. 24.10. – 57 let; pan Jaroslav Achab Haidler, nar. 13.10. – 51 let; pan Derek Loewenthal, nar. 3.10. – 62 let; pan Vladimír Palkovič, nar. 6.10. – 60 let; pan Vladimír Poskočil ml., nar. 4.10. – 45 let; paní Martina Sládková, nar. 9.10. – 30 let; paní Hana Šimková, nar. 5.10. – 35 let; pan Ing. Milan Šťastný, nar. 14.10. – 50 let; pan Ing. Jiří Vejvoda, nar. 12.10. – 59 let, a paní Tereza Vejvodová, nar. 3.10. – 21 let. Naším členům přejeme vše nejlepší. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

Blahopřejeme paní Věře Sochorové, nar. 15.10. – 87 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **októbri** oslavujú narodeniny: pani Marta Sitárová, nar. 14.10. – 95 rokov, a pani PhMr. Zuzana Szántová, nar. 10.10. – 83 rokov. Srdečne blahoželáme, prajeme pevné zdravie a všetko najlepšie. *Ad mea veesrim šana!*

**ZPRÁVY
Z OBCÍ**

S lútosťou oznamujeme, že zomrela pani Barbara Klimová (84 r.). Pohreb sa konal 8. 9. 2009 na košickom židovskom cintoríne. *Zichrona livracha! – Pamiatka na ňu nech je požehnaná!*

ŽO LIBEREC

V **říjnu** oslavují: slečna Ester Adamová, nar. 5.10. – 11 let; paní Eliška Humburová, nar. 8.10. – 85 let; paní Hana Šichanová, nar. 8.10. – 31 let, a pan Walter Wiener – nar. 27.10. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **říjnu** oslaví své narodeniny: pan Pavel Buxbaum, nar. 4.10. – 54 let; paní Alžběta Dostálová, nar. 11.10. – 73 let, a paní Helga Smékalová, nar. 28.10. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **říjnu** slaví narodeniny títo naši členové: paní Genovéva Dostálková, nar. 29.10. – 59 let; pan Nican Hollander, nar. 29.10. – 39 let; paní Olga Komárková, nar. 16.10. – 46 let; pan Tomáš Malý, nar. 18.10. – 34 let; paní Bc. Anastázie Osičková, nar. 20.10. – 63 let; pan Ing. Michal Salomonovič, nar. 6.10. – 76 let, a pan Vladimír Světel, nar. 20.10. – 61 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **říjnu** oslaví narodeniny títo naši členové: paní Alena Wittmannová, nar. 3.10. – 82 let; pan MUDr. Vilém Lederer, nar. 5.10. – 62 let; paní Jaroslava Löwyová, nar. 10.10. – 83 let, a pan Ing. Arnošt Oliva, CSc., nar. 15.10. – 77 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **říjnu** oslavují narodeniny: pan Jan Černocho, nar. 5.10. – 88 let; paní Hana Feixová, nar. 6.10. – 80 let; paní Mariana Foltýnová, nar. 19.10. – 87 let; paní Mar-

gita Goetzová, nar. 13.10. – 95 let; paní Ruth Goetzová, nar. 8.10. – 86 let; pan Jan Kaczér, nar. 5.10. – 90 let; paní Edita Kolárová, nar. 26.10. – 88 let; pan František Kraus, nar. 6.10. – 84 let; paní Alice Taťána Lukešová, nar. 21.10. – 82 let; paní Viera Marvinová, nar. 28.10. – 87 let; paní Marie Sandová, nar. 4.10. – 93 let; paní Vlasta Semerádová, nar. 20.10. – 89 let; paní Gizela Senderovičová, nar. 16.10. – 91 let; paní Lily Schillerová, nar. 10.10. – 94 let; pan Milevoj Slačálek, nar. 21.10. – 83 let; paní Judita Timplová, nar. 8.10. – 82 let, a paní Eva Vaňousová, nar. 8.10. – 82 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Dne 1. 9. 2009 zemřela paní Leopoldina Šimonová ve věku 89 let.

Dne 3. 9. zemřela paní Vlasta Fošenauburová ve věku 96 let.

Dne 9. 9. zemřela ve věku 56 let paní Marie Ulčarová. Se zesnulou jsme se rozloučili 11. září v obřadní síni Nového židovského hřbitova.

Dne 12. září zemřela ve věku 78 let paní PhDr. Jana Dráská. Smuteční obřad provedl 14. září na Novém židovském hřbitově v Praze Strašnicích rabín pražského Chabadu Manis Barash a kantor ŽLU ing. Viktor D. Schwarz.

Dne 16. září zemřel ve věku 79 let pan Bedřich Róna, se zesnulým jsme se rozloučili v obřadní síni Nového židovského hřbitova 18. září.

Zichrona livracha!

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **október** oslaví svoje životné jubileá títo členovia: pani Gizela Goldová, nar. 15.10. – 87 rokov; pani Lívia Peterová, nar. 12.10. – 80 rokov, a pán MUDr. Ladislav Szántó, nar. 13.10. – 77 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **říjnu** oslaví narodeniny títo naši členové: paní Cecilia Kleinová, nar. 11.10. – 81 let; pan Alexander Lebovič, nar. 28.10. – 69 let; Vojtěch Merta, nar. 24.10. – 13 let; pan Kurt Wiener, nar. 6.10. – 72 let, a paní Zuzana Kirilaková, nar. 2.10. – 28 let. *Ad mea veesrim šana!* Přeje celá teplická obec.

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V **říjnu** oslaví narodeniny paní Dana Šaferová, paní Eva Boušová, paní Mgr. Yvona Šaferová a kulaté narodeniny 80 let oslaví paní Marie Kalfusová. Všem přeje celá obec hodně zdraví a osobní pohody. *Ad mea veesrim šana!*

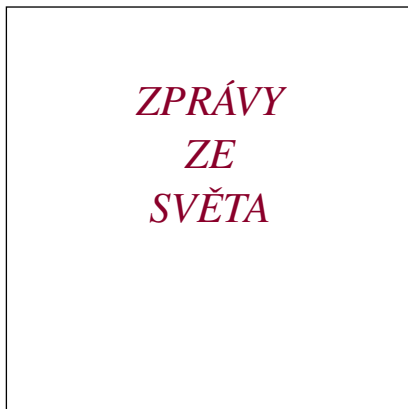
DVACET LET POTÉ

Před dvaceti lety otevřelo Rusko dveře masové emigraci do Izraele. Od roku 1989 se přistěhoval do země přes milion Židů, v posledních několika letech však ruská alija stagnuje a čítá zhruba 5 až 6 tisíc lidí ročně.

Odborníci uvažují o několika důvodech toho, že zájemců o život ve Svaté zemi ubývá: diskriminaci Rusů v izraelské společnosti (Izraelci často zpochybňují židovství nových přistěhovalců, a to i poté, co podstoupili konverzi), obtížnost se sháněním kvalifikované práce a někdy i mylné představy o životě v Izraeli jako o válečné zóně, v níž se lidé běžně střelí na ulicích.

KVĚTINOVÝ KOBEREČ PRO TEL AVIV

Od počátku dubna se v Tel Avivu konají rozmanité akce připomínající sté výročí založení „bílého města“. Ke gratulantům se v září připojila i bruselská radnice, která poslala jako dar půl milionu jiřin nejrozličnějších barev. Květiny pak několik hodin aranžovali dobrovolníci pod dohledem belgických odborníků na Rabinově náměstí v centru města, tak aby vytvořili obrovský pestrobarevný květinový vzor, jehož předlohu vytvořil výtvarník Adi Jekutieli. Inspiroval se dlažbou a barevnou výmalbou starých telavivských domů.

Koberec z jiřin na Rabinově náměstí. Foto archiv.

ZTRACENÉ DUŠE

V září zahájila Maasa, organizace založená izraelskou vládou a Židovskou agenturou, desetidenní televizní kampaň, jejímž cílem bylo přivést do země mladé Židy, především z USA, aby se zúčastnili některého z jejich vzdělávacích programů, a posílili tak svou židovskou identitu. Kampaň však byla vedena tak nešťastně, že vyvolala ostrou kritiku a po šesti dnech byla stažena. Kritikům se nelíbilo, že vyzývala k zásahům do soukromí a nazývala Židy v diaspoře „ztracenými“. Na obrazovce se totiž objevily plakáty s židovskými jmény a tvářemi, které jsou hledány jako „zmiřelé“. Vypravěč pak vyzval diváky, aby volali horkou linku Maasy a oznámili, pokud znají někoho z mladých Židů/Židovek v zámoří, jež by pracovníci organizace mohli kontaktovat a vyzvat k cestě do Izraele.

ŠPANĚLSKO OBVINILO NACISTY

Barcelonský soud obvinil tři muže z toho, že za druhé světové války sloužili jako příslušníci SS ve vyhlazovacích táborech a napomáhali vraždění Židů, a vydal na ně mezinárodní zatykač. Dva z obviněných Španělů žijí v USA, třetí údajně

ZPRÁVY ZE SVĚTA

téma – *Valčík s Baširem*, který získal ocenění Zlatý glóbus.

ZEMŘEL IRVING KRISTOL

Dne 18. září zemřel novinář, vydavatel a politik Irving Kristol (nar. 22. ledna 1920). Kristol pocházel z chudé brooklynské rodiny židovských přistěhovalců, zúčastnil se bojů během druhé světové války v Evropě. Jeho jméno je spjata především s pojmem „neokonzervatismus“. Kristolovými vlastními slovy „má neokonzervatismus svůj původ v deziluzi levicových intelektuálů v sedmdesátých letech. ... Historickým úkolem a politickým účelem neokonzervatismu je přimět americkou Republikánskou stranu a americký konzervatismus obecně, aby – proti své vůli – přijaly novou verzi konzervativní politiky, vhodnou k vládnutí v moderní demokracii.“ Kristol byl editorem několika amerických listů (*Commentary*, *Encounter*, *Reporter*, *Public Interest*) a ve společnosti byl známý jako nelitostný kritik komunismu (už v mládí, kdy ho zaujaly myšlenky trockismu, vystupoval proti stalinismu), nové levice v 60. a 70. letech a liberálů v letech 80. a pozdějších. Je autorem řady publikací, např. *O demokratické myšlence Ameriky* (1972), *Neokonzervatismus – autobiografie ideje* (1995).

POUTNICKÁ CESTA

Badatelé z úřadu pro izraelské antické památky oznámili, že vyčistili cestu, po níž se poutníci v době Druhého chrámu ubírali k Nejvyšší svatyni. Dlážděnou cestu vedoucí od nádrže Šilo na Chrámovou horu a k Chrámu objevili již v 19. století britští archeologové, pak byla zakryta a nyní odhalena a vyčištěna. Očekává se, že se brzy otevře i pro veřejnost. **am**

v Rakousku. Zatykač byl vydán několik dní předtím, než Liga proti hanobení oznámila, že ve Španělsku vzrůstá antisemitismus. „Španělsko je jediný velký evropský stát, kde člověk může vidět v hlavních médiích antisemitské kresby a pouliční protesty, při nichž je Izrael obviňován z genocidy a Židé srovnáváni s nacisty,“ řekl k tomu ředitel ligy pro Španělsko Abraham Foxman.

ZLATÝ LEV PRO LIBANON

Poprvé v šedesátileté historii Filmového festivalu v Benátkách získal hlavní cenu, Zlatého lva, izraelský snímek. Vyhrál ji *Libanon* režiséra Samuela Maoze. Hraný film pojednává o izraelském tažení proti teroristům Organizace pro osvobození Palestiny v jižním Libanonu roku 1982, kterého se Maoz zúčastnil jako tankista. „Napsal jsem *Libanon* podle toho, co jsem zažil na vlastní kůži. Vycházel jsem z toho, co mi zůstalo v paměti rozjitřené a nezhojené. Psal jsem, co jsem cítil,“ prohlásil režisér. *Libanon* přichází rok poté, co jiný izraelský režisér Ari Folman představil svůj animovaný snímek na totéž

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20.30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 2. 10. 2009. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**